

Čitateljske grupe u osnovnoj školi kao model pristupa čitatelju, čitanju i književnome djelu

Lukin, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:316665>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Ana Lukin

Čitateljske grupe u osnovnoj školi
kao model pristupa čitatelju, čitanju i književnome djelu

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ana Lukin
Matični broj:19192

Čitateljske grupe u osnovnoj školi
kao model pristupa čitatelju, čitanju i književnome djelu
DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer knjižničarstvo
Mentorica: doc. dr. sc. Adriana Car – Mihec, red. prof.
Komentorica: prof. Verena Tibljaš

Rijeka, 29. rujna 2017.

Sažetak

Rad se bavi osnovnoškolskim čitateljskim grupama kao aktivnostima koje potiču literarno čitanje u djece i njeguju uživanje u čitanju s ciljem razvijanja čitalačke pismenosti. U njemu se pokušalo osvijetliti i objasniti važnost čitanja književnih djela, i to s užitkom; objasniti termin čitalačka sposobnost ili čitalačka pismenost, kao i metode koje pomažu njenom razvijanju. U tom smislu opisano je autoričino iskustvo osnivanja, vođenja i moderiranja susreta osnovnoškolskih čitateljskih grupa *Berači knjiga* i *Ljudi od riječi* u Osnovnoj školi Silvija Strahimira Kranjčevića Senj.

Ključni pojmovi: čitateljske grupe, čitalačka sposobnost ili čitalačka pismenost, literarno čitanje, čitanje iz užitka.

Elementary school reading groups as the model of approach to readers, reading and literary works

Summary

This paper elucidates elementary school reading groups as types of activity which encourage children's literary reading and nurture reading pleasure aimed at developing of reading literacy. The paper further explains the importance of reading for pleasure, explains term „reading literacy“, as well as the methods used in its acquiring. Therefore the author explains and gives account of her own experience of setting up, guiding and managing elementary school reading groups *Berači knjiga* and *Ljudi od riječi* at Elementary school Silvijje Strahimir Kranjčević Senj.

Key words: reading groups, reading literacy, literary reading, reading for pleasure

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Važnost čitanja književnih djela, i to s užitkom.....	5
3. Nastava čitalačke sposobnosti.....	8
4. Školske čitateljske grupe	
4.1 Čitateljske grupe: definicija	13
4.2 Čitateljske grupe u osnovnoj školi.....	14
4.3 Interpretacija književnoga djela „na način čitateljskog kluba“ kao model pristupa čitatelju, čitanju i književnome tekstu.....	17
4.3.1 <i>Berači knjiga</i> – čitateljski klub učenika 7. i 8. razreda.....	18
4.3.1.1 Markus Zusak, <i>Kradljivica knjiga</i>	19
4.3.1.2 Deborah Ellis: <i>Djevojčica iz Afganistana</i>	23
4.3.1.3 Morea Banićević: <i>Demon školske knjižnice</i>	27
4.3.1.4 Zlatko Krilić: <i>Čudnovata istina</i>	31
4.3.2 <i>Ljudi od riječi</i> – čitateljski klub učenika 5. i 6. razreda.....	35
4.3.2.1 Baum: <i>Čarobnjak iz Oza</i>	35
4.3.2.2 Ivan Kušan: <i>Domaća zadaća</i>	40
4.3.2.3 Ivan Kušan: <i>Ljubav ili smrt</i> i Dav Pilkey: <i>Kapetan Gaćeša</i>	41
4.4 Izbor knjiga.....	43
4.5 Tipovi članova čitateljskih grupa (formiranje identiteta unutar kluba).....	44
4.6 Povratna informacija članova (anketa).....	45
5. Zaključak.....	51
Literatura.....	52

1. Uvod

U svjetlu rezultata sve češćih i sustavnijih ispitivanja čitalačkih sposobnosti koja se vrše s namjerom detektiranja uzroka niske razine čitalačke pismenosti učenika i pronalaženja načina, oruđa i strategija za poboljšanjem stanja, otkriveno je da nastava čitanja i čitanja s razumijevanjem treba biti usmjerena k jednom cilju: stvaranju cjeloživotnog čitatelja koji uživa u čitanju.

Čitateljske grupe i metode rada njihovih moderatora i članova u tom smislu nude model i mogući put približavanja spomenutom cilju te obogaćivanju, ako ne promjeni, dosadašnjeg pristupa nastavi čitalačke sposobnosti.

Ovaj rad bavi se osnovnoškolskim čitateljskim grupama, a njegova je razrada podijeljena u tri poglavlja u kojima se:

1. osvjetljavaju razlozi važnosti čitanja književnih djela i čitanja s užitkom, pogotovo za mlade čitatelje koji formiraju vlastitu predodžbu o sebi, svijetu, životu, a onda i književnosti;
2. objašnjava termin *čitalačka sposobnost* ili *čitalačka pismenost* te navode obilježja uspješne nastave razvijanja spomenute sposobnosti kao rezultat spoznaja brojnih znanstvenih istraživanja kompiliranih i objašnjenih u knjizi Mete Grosman: *U obranu čitanja (čitatelj i književnost u 21. stoljeću)* i u dokumentu *Poučavanje čitanja u Europi: konteksti, politike i prakse* u izdanju Izvršne agencije za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu (EACEA P9 Eurydice);
3. definiraju čitateljske grupe, njihove vrste, obilježja i metode djelovanja. U tom smislu opisala sam i vlastito iskustvo osnivanja, vođenja i moderiranja susreta osnovnoškolskih čitateljskih grupa *Berači knjiga* i *Ljudi od riječi* u Osnovnoj školi S. S. Kranjčevića Senj. Spoznaje sam podijelila u potpoglavlja u kojima sam izdvojila i opisala sljedeće: metodičku pripremu moderatora s pitanjima za vođeni razgovor, izbor knjiga, tipove članova čitateljskih grupa i povratnu informacija članova o sudjelovanju u radu grupe. Povratne informacije zatražila sam u obliku ankete koju u posljednjem potpoglavlju analiziram.

Svrha je rada uočiti obilježja interpretacije književnih djela „na način čitateljskog kluba“ koja bi se mogla primijeniti u nastavi čitalačke pismenosti ili pomoći onima koji žele oformiti svoju čitateljsku družinu.

2. Važnost čitanja književnih djela, i to s užitkom

Književnost kao društveno uvjetovana pojava usko je povezana s različitim stupnjevima i oblicima društvenoga razvoja, stoga se tijekom vremena mijenjala te se razlikuje s obzirom na različite kulturne tradicije. Književnosti u skladu s tim razlikama i promjenama pripisujemo različito djelovanje (od čuvarice cjelokupnog znanja, tj. objašnjenja svijeta i čovjekova mjesta u njemu, preko nastojanja da potakne lojalnost prema društvenoj zajednici, prema mijenjanju zle sudbine i poštivanju kraljeva i vođa do poticanja društvene kritičnosti, ideološkog utjecaja, estetskog uživanja, zabave...)¹

Koristeći jezik kao sredstvo, književnost raspolaže svim njegovim funkcijama i mogućnostima djelovanja na pojedinca ili društvo, kao što su: funkcija jezika prilikom uspostavljanja i održavanja ljudskih odnosa, njegova referencijalna uloga prilikom opisivanja predmetne stvarnosti te njegova diskurzivna (tekstualna) funkcija.²

Denys W. Harding posvetio je posebnu pozornost oblikovnom djelovanju čitanja književnih djela na čitatelja. U nizu studija analizirao je okolnosti u kojima književnost utječe na čitatelja i na njegov predodžbeni svijet, posebno na određenim stupnjevima razvoja. Uočio je da iskustvo čitanja književnih djela ima važniji formativni utjecaj nego čitateljevo neposredno životno iskustvo, osobito kada je to iskustvo na određenim razvojnim stupnjevima ograničeno. Značenje oblikovnoga utjecaja literarnoga čitanja tumači prije svega načinom sudjelovanja čitatelja u procesu čitanja. Čitatelj, naime, prati priču lišen ograničenih osobnih interesa koji bi nastali kao posljedica njegove uključenosti i uronjenosti u životno iskustvo. Takvi interesi, prema Hardingu, često zamagljuju, čak i deformiraju spoznaju, stoga čitatelj može vidjeti, ali i primiti više jer nema obrane koju zahtijeva neposredno aktivno sudjelovanje, stoga može i pratiti književno predočavanje događanja s pravom mjerom distance koja mu omogućuje bolje razumijevanje i nepristranije prosuđivanje.³

Fiktivno iskustvo koje čitatelj prati u književnosti postaje dio njegove predodžbe o stvarnosti i uvjerenja o tome što je, prema M. Grosman, prirodno, vjerojatno, moguće, prihvatljivo,

¹ Usp. Grosman, Meta. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb : Algoritam, 2010. Str. 68.

² Usp. isto, str.69.

³ Usp. isto, str. 70.

pravedno, vrijedno itd. Danas je nemoguće, zaključuje autorica, zamisliti pojedinčev predodžbeni svijet iz kojeg bismo izbrisali sva iskustva posredovana na taj način, kao i na taj način dobiveno znanje i predodžbe o stvarnosti.⁴

Mnogi autori pokušavaju otkriti dubinske ili podsvjesne dosege čitanja ističući moguću ozdravljajuću funkciju čitanja književnosti.

Osim utjecaja na predodžbeni svijet pojedinca, ne bi se trebao zanemariti ni utjecaj čitanja na razvoj čitateljeve fantazijske aktivnosti započete u prvim interakcijama s majkom/ocem kada se prvi put u životu pojedinca kreće s fiktivnom uporabom jezika i vrši primarna socijalizacija te oblikuje predodžba o svijetu. Fantazijska aktivnost doprinosi razvoju analitičkoga mišljenja, sposobnosti predviđanja, razvoju kombinatornih sposobnosti i sposobnosti razumijevanja samoga sebe i drugih ljudi.

Književni tekst osigurava čitatelju i upoznavanje s mogućnostima pripovjednoga uređivanja iskustava kakvim se služi književno pripovijedanje (npr. međusobno povezivanje i osvjetljavanje naočigled nepovezanih događaja i likova). Komadićima životnoga iskustva čitatelja i brojnosti podataka s kojima dolazi u dodir pripovjedno uređenje pruža - jeziku svojstvenu linearnost jer oblikovanje događaja riječima ujedno i uređuje te događaje na način koji omogućuje samo jezik.

Stručnjaci upozoravaju, navodi Meta Grosman u već spomenutom djelu, da sve svjetske kulture poznaju pripovjedne prakse i da sve upotrebljavaju pripovijedanje za osmišljavanje iskustava i čuvanje njihova značenja za generacije koje dolaze, što pripovijedanje čini simboličkim oruđem oblikovanja zajedničkoga značenja i održavanja društvenih vrijednosti i ciljeva. Međutim, ono što je zanimljivije za ovaj rad, činjenica je da je pripovijedanje ujedno i sredstvo uređenja pojedinčeva emocionalnoga života. Nesposobnost pripovjednog oblikovanja vlastitog iskustva, vlastitog svijeta i svijeta oko sebe povezuje se s emocionalnom nesposobnošću te upućuje na neprilagođenost pojedinca i odbojno, nesocijalizirano ponašanje. S druge strane, dobro razvijena pripovjedna sposobnost i visoko razvijena čitateljska sposobnost smatraju se garancijom veće sposobnosti i umješnosti uspostavljanja međuljudskih odnosa.⁵

Obogaćivanje rječničkoga fonda i jezičnoga znanja još je jedna (najočitija i najpoznatija) funkcija književnoga čitanja. Prema Krashenu, kako navode Clark i Rumbold u svom članku

⁴ Usp. isto, str.71.

⁵ Usp. isto, str.75.

Reading for pleasure: a research overview, djeca čitajući s užitkom stječu, bez namjere i svjesnog napora, gotovo sve takozvane jezične vještine: postat će dovoljno dobri čitači, steći široki vokabular, razviti sposobnost razumijevanja i korištenja kompleksnih gramatičkih konstrukcija te razviti dobar stil pisanja. Iako voljno, slobodno literarno čitanje samo po sebi neće osigurati najvišu razinu čitalačke pismenosti, osigurat će zadovoljavajuću razinu. Bez toga, smatra Krashen, djeca jednostavno u tom pogledu nemaju šanse. Nadalje Clark i Rumbold na temelju metaanalize brojnih radova i istraživanja koja se bave čitanjem u djece, potvrđuju Krashenov stav o pozitivnom utjecaju čitanja iz užitka na obrazovni uspjeh te navode njegov pozitivan utjecaj i na: odnos prema čitanju, koji je povezan s razvojem čitalačkih sposobnosti, veću sigurnost i pouzdanje u vlastito čitanje te čitanje iz zadovoljstva kasnije u životu. Čitanje iz užitka također proširuje opće znanje, utječe na bolje razumijevanje drugih kultura, povećava društveni angažman i daje uvid u ljudsku prirodu i procese donošenja odluka. Pritom događanja i druženja povodom čitanja s užitkom mogu pozitivno utjecati i na razvoj socijalnih vještina.⁶

Prvi je i osnovni razlog nevoljenja čitanja nedovoljno svladana tehnika čitanja i čitanja s razumijevanjem. To je temelj bez kojega je nemoguće razviti sposobnost čitanja s užitkom. Čitanjem učenici postaju bolji čitači, a kada čitaju dobro, uglavnom čitaju više i uživaju u čitanju.

⁶ Usp. Clark, Christina; Rumbold, Kate. *Reading for pleasure: a research overview*, 2006. URL: <http://www.literacytrust.org.uk/research/Reading%20for%20pleasure.pdf> (18.8.2017.)

3. Nastava čitalačke sposobnosti

Vještine čitalačke pismenosti temelj su ranog i trajnog uspjeha učenika u školi te njihove kasnije uključenosti u društveni, kulturni i profesionalni život. U današnjem su društvu osobama s nedovoljno razvijenim čitalačkim vještinama i nedostatnom čitalačkom sposobnošću ograničene životne prilike. Uspješno ovladavanje vještinom čitanja omogućuje unaprjeđenje i proširenje znanja i vještina te je preduvjet uspješnog ispunjenja socijalnih i ekonomskih zahtjeva društva.

Stoga je ovladavanje svim aspektima pojma *čitanje* postao jedan od najvažnijih ciljeva suvremene nastave u Europi i svijetu.

Osnovno značenje riječi *čitati* znači „raspoznavajući slova ili znakove, razumijevati ono što je napisano“⁷. Riječ *čitanje* nadilazi svoje osnovno značenje i znači i vještinu iščitavanja smisla i interpretaciju pročitano. Zato možemo govoriti o raznim čitanjima (zapravo interpretacijama, različitim iščitavanjima smisla) istoga teksta.

Međunarodnu definiciju čitalačke sposobnosti ili čitalačke pismenosti ponudili su PISA (OECD⁸-ov *Program za međunarodnu procjenu učenika* koja mjeri vještine petnaestogodišnjaka u čitanju, matematici i prirodoslovlju) i PIRLS (IEA-ov⁹ *Napredak u međunarodnom ispitivanju učeničkih postignuća u području čitalačke pismenosti* koje mjeri učenička postignuća u čitanju učenika 4. razreda osnovne škole).

PIRLS čitalačku pismenost učenika 4. razreda definira kao:

„Sposobnost razumijevanja i primjene pisanih jezičnih izraza koje zahtijeva društvo i/ili vrednuje pojedinac. Mladi čitači značenje mogu stvoriti iz raznovrsnih tekstova. Čitaju kako bi učili, kako bi sudjelovali u zajednicama čitača u školi i u svakodnevnom životu te radi zabave.“¹⁰

PISA čitalačku pismenost definira kao „Razumijevanje, primjenu i promišljanje o pročitanoj tekstu kako bi osoba postigla svoje ciljeve, razvila znanje i potencijal te sudjelovala u društvu.“¹¹

⁷ Čitati // Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/>

⁸ Organization for Economic Co-Operation and Development

⁹ *International Association for the Evaluation of Educational Achievement*,

¹⁰ *Poučavanje čitanja u Europi: konteksti, politike i prakse*. Bruxelles : Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu (EACEA P9 Eurydice), 2011. Dostupno na: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice> str.18.

¹¹ Isto, str.18.

Čimbenik uspješnog usvajanja vještine čitanja na koji se može najviše utjecati jest učenikov osobni angažman u čitalačkim aktivnostima. Veze između angažmana u čitanju (poput čestog čitanja s uživanjem slobodno izabranih naslova, uključenosti u socijalnu dimenziju čitanja itd.) i postizanja visokih razina čitalačkih vještina međusobno su povezane: čitanjem učenici postaju bolji čitači, a kada čitaju dobro, uglavnom čitaju više i uživaju u čitanju. Pritom, ističu znanstvenici i praktičari, važna je motivacija za čitanje koja proizlazi iz osobnih vrijednosti, uvjerenja i ciljeva pojedinca vezanih za temu, procese i ishode čitanja kako se navodi u tekstu *Poučavanje čitanja u Europi: konteksti, politike i prakse*. Na motivaciju za čitanje utječu i kultura čitanja i okruženje za čitanje u kojem se čitatelj nalazi.¹²

Strommen i Mates (2004. g.) otkrili su da djeca i adolescenti kojima je čitanje aktivnost koju provode u slobodno vrijeme, sebe smatraju članovima čitateljske zajednice koja se uz knjigu druži i dijeli ljubav prema čitanju, što također djeluje motivirajuće. Roditelji, nastavnici, a pogotovo prijatelji često mogu najviše pridonijeti čitalačkim navikama činjenicom da su oni uzori koji pokazuju kakvo zadovoljstvo čitanje može predstavljati (Sheldrick-Ross, McKechnie i Rothbauer, 2005.g.)¹³

Nastava čitalačke pismenosti u našem je obrazovnom sustavu nastava jezičnoga izražavanja i književnosti u sklopu predmeta Hrvatski jezik. U osnovnoj školi ona prati razvojne mogućnosti učenika na dugom osmogodišnjem putu sazrijevanja. Polazi od razvijanja fonološke svjesnosti, tj. sposobnosti prepoznavanja i upravljanja glasovima od kojih se sastoji pisana riječ, preko aktivnosti koje osvještavaju veze između grafema i fonema, odnosno slova i glasa u učenju čitanja do osposobljavanja učenika za tečno čitanje. Takvo čitanje preduvjet je razumijevanju pročitano koje se dalje razvija usvajanjem strategija čitanja s razumijevanjem.¹⁴ Paralelno sa svim spomenutim procesima, zajedno s njima rastući i međusobno oviseći, teče i nastava književnoga čitanja.

Nastava književnosti trebala bi pritom, slažu se znanstvenici, polaziti uvijek od učenikova izvorna literarnog doživljaja ako joj je cilj stvoriti čitača koji voli čitati. Takva nastava, usmjerena na čitatelja i njegov doživljaj teksta trebala bi imati obilježja opisana u sljedećim odlomcima.

¹² Usp. isto, str. 27., 115.

¹³ Strommen, L.; Mates, B., 2004. Learning to love reading: Interviews with older children and teens. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 48, pp. 188-200. i Sheldrick-Ross, C., McKechnie, L. and Rothbauer, P.M., 2005. Reading matters: What the research reveals about reading, libraries and community. Oxford: Libraries Unlimited. Navedeno prema: *Poučavanje čitanja u Europi: konteksti, politike i prakse*. Bruxelles : Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu (EACEA P9 Eurydice), 2011. Str. 115.

¹⁴ Usp. isto, str. 32.-35.

Na satima interpretacije književnoga djela učitelj vođenim razgovorom koji poštuje različita čitanja teksta vodi učenika do cjelovitije i obuhvatnije interpretacije. Učitelj posreduje između detektiranja učenikova doživljaja i potpunijeg doživljaja književnoga teksta. Važno je pritom izbjegavati autoritativno kritičko mišljenje, predetaljno i prerano objašnjenje i analizu djela ne potičući pritom učenikovo aktivno sudjelovanje. Taj oblik odvratanja učenika od samostalnog (kritičkog) čitanja uz dodatnu učeničku spoznaju da je preuzimanje učiteljeva mišljenja siguran put do dobre ocjene, s vremenom prerasta u naviku nečitanja i odbijanja književnosti.¹⁵

Stalna otvorenost teksta za nove interpretacije, koju kritičari smatraju dokazom vitalnosti književnoga djela, učitelja obvezuje na veliku toleranciju prema svim interpretacijama koje učenici sami otkrivaju i predlažu. Na taj način učitelj pomaže sačuvati i osnažiti učenikovo povjerenje u vlastiti doživljaj i mišljenje te potaknuti pokušaje njegova vlastita razumijevanja. Bez takvog pokušaja učenici neće razviti potrebu oblikovanja vlastitog odnosa prema tekstu.¹⁶

Provjeravanje znanja u okviru nastave književnosti glavna je meta znanstvene kritike. Njegova je posljedica neliterarno čitanje književnih tekstova, što vodi do izostanka pozitivnog iskustva s čitanjem književnosti.

„Ako dijete misli da čitanje služi samo tome da se ispune radni listovi, radne bilježnice, obogati rječnik i postignu bolji rezultati na testovima, nikad neće zavoljeti čitanje.“¹⁷

Razgovor o pročitanoj tekstu i razvijen dijaloški pristup jedini je put do razvoja čitalačke sposobnosti.¹⁸ Taj konstruktivni i kreativni razgovor koji potiče književno čitanje i omogućuje čitateljev razvoj moguće je uspostaviti samo uz poštivanje osnovnih preporuka. One od nastavnika traže da sve učenike smatraju sposobnima za literarni doživljaj; da razgovor na nastavi upotrebljavaju zato da bi razvili učenikovo razumijevanje, a ne za provjeravanje znanja; da vode računa da su učenikova pitanja prirodan dio procesa razumijevanja te da učenicima pomažu u isprobavanju različitih perspektiva kako bi obogatili njihovo razumijevanje.¹⁹

¹⁵ Usp. Grosman, Meta. Navedeno djelo, str.160.

¹⁶ Usp. isto, str.170.

¹⁷ Zimmermann, Susan i Chryse Hutchins. *7 ključeva čitanja s razumijevanjem : kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano!* Buševac : Ostvarenje, 2009.

¹⁸ Usp. Hunt, R.A. Literacy as Dialogic Involvement: Methodological Implications for the Empirical Study of Literary Reading. Navedeno prema: Grosman, Meta. Navedeno djelo, str. 229.

¹⁹ Usp. Applebee, Langer, Nystrand i Gamoran. Discussion-based Approaches to Developing Understanding: Classroom Instruction and Student Performance in Middle and High School English. *American Educational Research Journal* 40/3: 685-730. Navedeno prema: Grosman, Meta. Navedeno djelo, str.229.

Literarno čitanje trenutačno je uživanje, navodi Danko Plevnik u svom djelu *Tolle lege: za slobodu čitanja*, ne poduzima se s predumišljajem pamćenja i prepričavanja. Edukacija koja ne omogućuje slobodnu intelektualnu, duhovnu i etičku raspravu o osjećajima i mislima koje pobuđuje određeni autor i njegovo djelo, nije poligon za stvaranje budućih čitatelja, smatra Plevnik. Formalnoj obvezi čitanja lektirnih djela odgovara se, stoga, formalnim čitanjem.²⁰

Učenicima je važno da uz čitalačke sposobnosti koje koriste bez posebnog razmišljanja i spontano, nauče i učinkovite strategije razumijevanja pisanoga teksta koje bi mogli koristiti neovisno o njegovoj vrsti, svjesno i prema potrebi: npr. određivanje cilja čitanja i ponašanje u skladu s tim; traženje odgovora na postavljena pitanja o tekstu; sažimanje podataka; povezivanje dijelova teksta; uočavanje strukture teksta; ponovno čitanje; utvrđivanje značenja nepoznatih riječi; ispravljanje pogrešaka u razumijevanju; kritičko razmišljanje o autoru i njegovu tekstu; razmišljanje o tome što smo o tekstu naučili itd.

U tom pogledu osamdesetih je godina 20. stoljeća došlo do preokreta, naime, istraživači su prepoznali posebne strategije mišljenja kojima se koriste profesionalni čitatelji. Otkrili su da je čitanje interaktivan proces u kojem su dobri čitatelji stalno uključeni u unutrašnji dijalog s tekstem koji im pomaže da razumiju i objasne ono što čitaju. Proučavanjem procesa čitanja kod iskusnih i vještih čitatelja došlo se do spoznaja koje su donijele novi važan pogled na to kako podučavati djecu čitanju i čitanju s razumijevanjem. Susan Zimmermann i Chryse Hutchins grupirale su tehnike vještih čitatelja u sedam ključeva čitanja s razumijevanjem. Vješti čitatelji, dakle, koriste sedam ključeva kako bi „otključali“ značenje sadržano u tekstu:

1. stvaraju mentalne predodžbe (vizualne, auditivne i druge osjetilne slike) te se emocionalno uključuju u ono što čitaju;
2. koriste prethodno znanje i iskustvo;
3. postavljaju pitanja prije, tijekom i nakon čitanja kako bi razjasnili značenje; pretpostavljaju i usmjeravaju pažnju na ono što je bitno;
4. zaključuju;
5. određuju najvažnije ideje ili temu, znaju razlikovati važne od nevažnih informacija;
6. sintetiziraju informacija, zapisuju misli koje im se javljaju tijekom čitanja;
7. „izvlače se iz škripca“ (znaju kad nešto ne razumiju te traže načine da to promijene).

²⁰Usp. Plevnik, Danko. *Tolle lege: za slobodu čitanja*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2012. Str.39.-42.

U nekoliko minuta vješta čitanja primjenjuju se sve tehnike, a da se o tome previše ne razmišlja. Osvještavanje spomenutih tehnika, čije je usvajanje i korištenje najčešće spontano, nesvjesno i proporcionalno količini pročitanih knjiga, nužno je kako bi pojedinac u potpunosti razvio i ostvario čitalačku pismenost.²¹

²¹ Usp. Zimmermann, Susan i Chryse Hutchins. *7 ključeva čitanja s razumijevanjem : kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano!* Buševac : Ostvarenje, 2009. Str.17.

4. Školske čitateljske grupe

„Premda je o čitanju napisano nebrojeno mnogo studija, još uvijek nije posve jasno u kakve mentalne predodžbe o tekstu kao čitatelji pretvaramo znakove oblikovane tiskarskom bojom na papiru, ili znakove koje primamo u digitalnom obliku; unatoč tomu, možemo razgovarati o tim mentalnim predodžbama.“²²

4.1 Čitateljske grupe: definicija

Čitateljska grupa skupina je ljudi koja se sastaje (privatno ili u sklopu institucija, udruga, društava, knjižara) u dogovorenim vremenskim intervalima (najčešće jednom mjesečno) kako bi pričala o pročitanoj knjizi. Naslov knjige je dogovoren ili odabran od strane voditelja ili moderatora razgovora ili je, što je rjeđi slučaj, određena zajednička tema ili problem. Članovi u tom slučaju biraju svaki za sebe svoj naslov koji onda predstavljaju na susretu.

Iako većina čitateljskih grupa sebe označuje popularnim nazivom klub, one ipak imaju obilježja grupe. Grupa podrazumijeva skupinu ljudi koji po nekim svojim karakteristikama čine zajednicu. Psihološko tumačenje pojma grupa podrazumijeva najmanje dvoje ljudi koji spontano ili službeno imaju neki zajednički cilj. Kohezivnije grupe (najčešće one nastale spontano) ističu se po interakciji i povjerenju među članovima te po identifikaciji članova s grupom.²³

Klub s druge strane podrazumijeva veći broj ljudi povezanih zajedničkim interesom,²⁴ ali bez dinamike međusobnih odnosa specifičnih za grupu. Usprkos distinkciji značenja dvaju pojmova, u slučaju skupnog druženja oko knjige, pojmovi se koriste kao sinonimi, što sam i ja primjenjivala u radu s djecom i u ovoj radnji.

Autorica Ivana Bašić u svojoj knjizi *O čitateljskim grupama – metodički priručnik s primjerima dobre prakse* ističe dva bitna obilježja uspješne grupe: zajednički cilj koji zadovoljava potrebe svih članova i spontanu podjelu uloga pri čemu snaga i kvalitete pojedinaca, a ne njihova slabost, presuđuju u odabiru pozicija. Nadalje navodi potrebe koje čitateljska grupa zadovoljava ispitanim članovima. Navodim neke: druženje s ljudima sličnih interesa; proširivanje čitateljskih interesa i stjecanje novih znanja; mogućnost sagledavanja stvari iz različitih perspektiva; kvalitetna i opuštena komunikacija u kojoj se razvijaju humor, veselje i nove ideje. Grupa je mjesto povjerenja

²² Grosman, Meta. Navedeno djelo, str.17.

²³ Grupa // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje : Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=23579> (6/8/2017)

²⁴ Klub // Hrvatski jezični portal : Znanje; Srce. URL: <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (6/8/2017)

na kojem se slobodnije ulazi u rasprave i oslobađa u iskazivanju misli i osjećaja; nudi odmak od stvarnosti i pruža osjećaj sigurnosti postignut jasnom strukturom razgovora i pravilnom izmjenom mjesečnih susreta.²⁵ Smisao postojanja čitateljske grupe je upravo spomenuto zadovoljenje potreba članova, ali i mnogo više: grupa nudi odmor od površne komunikacije, uči duhu demokracije i jeziku tolerancije, mjesto je stvaranja mreže društvenih odnosa, razvija duh zajedništva i socijalnu osjetljivost te služi kao model učenja.²⁶

Sociologinja Elizabeth Long u knjizi *The Reading Group Book* ističe zasićenost ljudi trivijalnim razgovorima. U grupama, pak, članovi mogu razgovarati o svojim idejama i temama o kojima inače ne mogu ili koje rijetko kad iskrsnu u svakodnevnoj konverzaciji. Mišljenje o knjigama obogaćeno je unošenjem osobnog iskustva u tekst, što je prema Long glavni razlog užitka i povezivanja u čitateljske grupe. Pritom se, primijetila je, mnogi članovi grupe ne viđaju izvan grupe i ne smatraju se bliskim prijateljima. Međutim, emocionalna i intelektualna uključenosti u život članova kao posljedicu ima jak osjećaj solidarnosti. Istovremena bliskost i distanca članova čini bitno obilježje čitateljske grupe, primjećuje autorica.²⁷

4.2 Čitateljske grupe u osnovnoj školi

Školske čitateljske grupe odgovor su na potrebe učenika, ali i školskog kurikulumu. Hrvatski nacionalni obrazovni standard očekuje od nastave književnosti i jezičnog izražavanja razvoj učenikove sposobnosti izražavanja doživljaja, osjećaja, misli i stavova; stvaranje navika uporabe pravogovornih i pravopisnih normi; ostvarivanje uspješne usmene i pisane komunikacije; spoznavanje i doživljavanje, tj. primanje (repciju) književnih djela; razvijanje osjetljivosti za književnu riječ; razvijanje čitateljskih potreba; stvaranje čitateljskih navika; osposobljavanje za samostalno čitanje i primanje književnih djela.²⁸

Ovisno o tome kojoj potrebi odgovaraju, možemo razlikovati osnovne vrste školskih čitateljskih grupa. Prvu vrstu čine školski čitateljski klubovi koji nude učenicima prostor da njeguju u većini slučajeva već postojeći afinitet prema čitanju ujedno razvijajući sposobnost komunikacije,

²⁵ Usp. Bašić, Ivana. *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 28-37.

²⁶ Usp. isto, str. 41-50.

²⁷ Prikaz knjige: *The Reading group book: David Laskin and Holly Huges: The Reading Group Book, Penguin Books, 1995*. URL: <http://balanscentar.blogspot.hr/2013/01/prikaz-knjige-reading-group-book.html> (6/8/2017)

²⁸ *Hrvatski nacionalni obrazovni standard*. Zagreb : Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. Dostupno na: http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=5867:nastavni-plan-i-program-za-osnovnu-kolu-hnos-i-ostali-programi-&Itemid=631

raspravljачke vještine, toleranciju i socijalnu inteligenciju. Ovoj skupini čitatelja, čitateljski klubovi pružaju mogućnost druženja i upoznavanja s vršnjacima dok odmjeravaju iznesene misli, stavove, dojmove, iskustvo. Školski čitateljski klubovi namijenjeni učenicima nižih razreda mogu s druge strane pomoći oblikovati taj afinitet.

Drugu skupinu čitateljskih grupa čine one koje okupljaju učenike s problemima u čitanju. U tom slučaju priča oko koje se okuplja postaje povod i cilj ovladavanja vještinom čitanja s razumijevanjem. Takva vrsta školskih čitateljskih klubova može biti namijenjena učenicima koji prema riječima Susan Zimmermann i Chryse Hutchins, poznaju vanjsku stranu čitanja i dekodiranje znakova, ali nisu pronikla u priču sadržanu u riječima. Jer ako djeca ne razumiju ono što su pročitala, onda zapravo ne čitaju.²⁹ Iskustvo, većinom stranih knjižnica, pokazuje bogatstvo vrstovnih mogućnosti školskih čitateljskih grupa, uz navedene, tu su i čitateljske grupe sastavljene od roditelja i djece; učitelja i učenika; čitateljske grupe organizirane i vođene od strane učenika; tematski ili žanrovski orijentirane školske čitateljske grupe; čitateljske grupe za učenike s problemima u učenju ili ponašanju koje zahtijevaju voditelja stručnog i senzibiliziranog za problem; školske čitateljske grupe nastale u suradnji s narodnom knjižnicom itd. Pritom se ne smije zanemariti dob članova grupe kako razlike među članovima ne bi bile prevelike i ometale tečnost razgovora i ravnopravnu uključenost sviju sudionika.

Dobar primjer školskog čitateljskog kluba nastalog u suradnji s narodnom knjižnicom je Biblioklub. To je školski čitateljski klub nastao 2012. na inicijativu Gradske knjižnice Rijeka (Dječjeg odjela Stribor) i u suradnji s osnovnim školama Gorskog kotara koje se nalaze na stajalištu Županijskog bibliobusa. Šest osnovnih i jedna područna goranska škola prihvatilo je poziv Gradske knjižnice Rijeka i okupilo učenike koji žele sudjelovati u radu kluba. Rasprave se održavaju u školama jednom godišnje, u grupama od deset ili više učenika, pod vodstvom knjižničarke GKR Verene Tibljaš - autorice projekta i volontera – članova Studentskog čitateljskog kluba iz Rijeke. Svi se članovi Bibliokluba (njih sedamdesetak) jednom godišnje okupe u jednoj od škola sudionica na susretu s odabranim hrvatskim književnikom.³⁰

Do informacija o postojanju školskih čitateljskih grupa mogla sam doći pretražujući internet i mrežne stranice škola. Istraživanje me je dovelo do neznatnog broja rezultata. Slaba prisutnost postojećih školskih čitateljskih klubova na internetu (na stranicama škole, socijalnim

²⁹ Usp. Zimmermann, Susan; Hutchins, Chryse. Navedeno djelo, str.20.

³⁰ Usp. Bašić, Ivana. Navedeno djelo, str.18.

mrežama i sl.) vezana je uz nedovoljnu zastupljenost školskih knjižnica uopće na internetu. To bi se, pretpostavljam, vrlo brzo trebalo promijeniti (jednim dijelom i zahvaljujući mogućnostima weba 2.0 koji na jednostavan način omogućuje zanimljivu i privlačnu informatičku transparentnost djelatnosti, u ovom slučaju školske knjižnice)³¹. Potrebu za osnivanjem čitateljskih grupa u osnovnim i srednjim školama potvrđuje i prisutnost djece i tinejdžera u čitateljskim grupama izvan škole, u sklopu narodnih knjižnica ili na čitateljskim blogovima za djecu i tinejdžere³².

Školski čitateljski klubovi i platforma koju pružaju u odgojno-obrazovnom procesu tek se trebaju prepoznati u hrvatskim školama. Taj će proces, pretpostavljam, ubrzati sve veća popularnost čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama u kojima se zadnjih godina kontinuirano i s entuzijazmom okuplja oko pročitane knjige, kao i prijedlog *Nacionalne strategije poticanja čitanja* koji kao jednu od, u tom smislu motivirajućih aktivnosti, navodi osnivanje čitateljskih klubova³³.

„Nacionalna strategija poticanja čitanja obvezat će nas i da promijenimo način na koji „posređujemo“ literaturu djeci i mladima jer to svakako utječe na to koja će vrsta čitatelja postati. Pomoći će nam da ne ostanemo bez onih „oklijevajućih“ čitatelja (onih koji bi to možda željeli postati) oko kojih ćemo se više angažirati i pomoći im da nam otkriju tajne pretince čitalačkog života djece i mladih. Njih se na čitanje može potaknuti uključivanjem u zajedničko čitanje, u klubove čitatelja nudeći im u školskim knjižnicama uz lektirne i druge naslove.“³⁴

Školska knjižnica, smještena prostorno i djelatnošću u žarište školskog života, nameće se kao logičan prostor za takvu vrstu aktivnosti. Školska bi knjižnica, prema IFLA-inim³⁵ smjernicama za školske knjižnice, trebala podržavati opismenjavanje učenika i promicati čitanje, podupirući pritom pri nabavci građe individualne sklonosti čitatelja i uvažavati njihovo pravo da sami biraju što žele čitati.³⁶ Školski čitateljski klubovi zahtijevaju stručnog voditelja koji posjeduje

³¹ Stropnik, Alka. *Knjižnica za nove generacije*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

³² Npr. *Tragači – dječji čitateljski blog* virtualni je čitateljski klub za djecu od 8 do 13 godina. Pokrenule su ga 1. prosinca 2011. godine knjižničarke iz Bjelovara, Rijeke, Vinkovaca i Zadra. *Knjiški frikovi* – čitateljski je blog za tinejdžere.

³³ *Prijedlog Nacionalne strategije poticanja čitanja (2015.-2020.)*, dokument je izradila Radna skupina pri Ministarstvu kulture, 2015. URL: [http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/JAVNA%20RASPRAVA/M%20C5%A0%20%20PRIJEDLOG%20NSP%C4%8C%20-%20prij%20slanja%20na%20javnu%20raspravu%20-%20kopija%2022%204%202015%20%20\(2\).pdf](http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/JAVNA%20RASPRAVA/M%20C5%A0%20%20PRIJEDLOG%20NSP%C4%8C%20-%20prij%20slanja%20na%20javnu%20raspravu%20-%20kopija%2022%204%202015%20%20(2).pdf)

³⁴ Maja Zrnčić, koordinatorka povjerenstva za izradu Strategije u: Sabovljević, Sandra. *Zrnčić: Anakroni popisi lektire udaljavaju učenike od čitanja*, 18.01.2016. URL: <http://www.novolist.hr/Kultura/Knjizevnost/Zrnčić-Anakroni-popisi-lektire-udaljavaju-ucenike-od-citanja> (10.9.17.)

³⁵ Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova

³⁶ *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2016. Str. 46.-47.

osnove pedagoškog, psihološkog i književnoteorijskog znanja, a kojeg škola može ponuditi u obliku zainteresirana profesora ili školskoga knjižničara.

Specifičnost školskih knjižnica u odnosu na narodne knjižnice utječe i na način funkcioniranja čitateljskih klubova u njima. Izazovima su suprotstavljene i mnoge prednosti koje nudi knjižnica u školi. Izazovi su sljedeći: nabavka potrebnog broja primjeraka odabranog naslova; izbor knjiga koje ohrabruju čitanje iz užitka; odlazak osmaša nakon osnovnoškolskog obrazovanja, tj. maturanata radi li se o srednjoškolskoj knjižnici. Prednosti su: mogućnost motiviranja većeg broja učenika za sudjelovanje, pružanje poznatog prostora u kojem se učenici uglavnom osjećaju opušteno i sigurno, kao i prividni odmak od nastavnog plana i programa, zatim omogućavanje okupljanja učenika s problemima u čitanju, kao i pružanje mogućnosti vrednovanja učeničkih pomaka u vještini čitanja i učestalosti posuđivanja knjiga. Školski čitateljski klubovi stoga nastaju kao projekti školskih stručnih aktiva ili izvannastavna aktivnost u cilju poticanja i njegovanja estetskog čitanja, a u sklopu programa razvijanja čitalačke pismenosti.

4.3 Interpretacija književnih djela „na način čitateljskog kluba“ kao model pristupa čitatelju, čitanju i književnome djelu

Metodička priprema moderatora susreta čitateljske grupe sastoji se od čitanja knjige te bilježenja zamjetnijih dijelova, informacija i citata. Uz vlastite bilješke tijekom čitanja, poželjno je da moderator (najbolje nakon čitanja kako bi se sačuvala i zabilježila autentičnost prvih dojmova) pročita i recenzije djela te dostupne subjektivne i objektivne osvrte. Sve navedeno, uz podatke o piscu, pomaže u formiranju vlastita pristupa obradi te osvjetljava možda nezamijećene pojedinosti djela.

Prikupljene bilješke poslužit će kao podloga za formiranje pitanja i točaka oko kojih bi se vodio razgovor. Sam tijekom razgovora nije potrebno nametati, bitno je, prema vlastitom iskustvu, napraviti svojevrsnu “mapu djela” sa zanimljivim ili važnim točkama kao postajama oko kojih bi se razvijao razgovor. Razgovorom se upravlja na način da se što više boravi u granicama *mape* te potiče produbljivanje istaknutih točaka djela.

Pitanja su oblikovana na temelju odgovora koje je pružilo djelo ili literatura. Poznavanje djela omogućuje moderatoru slobodno i opušteno vođenje, prelaženje s jedne na drugu točku, nadovezivanje na odgovore članova i produbljivanje tema.

Bitno je, primijetila sam, da tijekom susreta i moderator navodi svoje utiske, spoznaje i zapažanja. Također, poželjno je ne postavljati se u poziciju ispitivača i ocjenjivača uspješnosti čitanja s razumijevanjem, već zainteresirana iskusnijeg sugovornika.

Povjerenje sudionika u voditelja također je bitno. Sudionik mora znati da ga se neće dovesti u neugodnu situaciju, omalovažiti eventualnim neznanjem ili ismijati zbog stava koji zauzima. Ne ocjenjuju se sudionici, već potiču na izražavanje i razmišljanje. Pruža im se prostor i vrijeme za propitkivanje, formiranje, čak i promjenu stava o temama i pitanjima koje djelo otvara.

Atmosfera je jako bitna, ako ne i presudna jer ona će stvoriti preduvjet za slobodno izražavanje te potaknuti članove na sudjelovanje u zajedničkoj, neponovljivoj konverzacijskoj kreaciji.

Analiza djela nije klasična školska interpretacija, niti raščlanjuje sve aspekte djela. Interpretacija na način čitateljskog kluba prvenstveno je razgovor. Prijavljeni članovi - učenici su koji vole čitati i koji se s knjigama druže prilično često i s razumijevanjem. Pritom imaju i sklonost ka dijeljenju iskustva čitanja, grupnom povezivanju i druženju, za razliku od niza učenika, također dobrih čitača, koji druženje povodom pročitane knjige u grupama poput čitateljskog kluba ne nalaze zanimljivim.

4.3.1 Berači knjiga - čitateljski klub učenika 7. i 8. razreda

Ideja o stvaranju školskog čitateljskog kluba rodila se na školskom stručnom aktivu učitelja Hrvatskoga jezika u OŠ S. S. Kranjčevića Senj u rujnu 2015. godine. Nastala je kao rezultat razmišljanja o zajedničkom projektu učitelja Hrvatskog jezika i školske knjižničarke. Dogovoreno je da nastavnice ponude učenicima mogućnost sudjelovanja u čitateljskoj grupi. Na istom školskom aktivu odlučeno je i da prvi obrađivani naslov bude *Kradljivica knjiga* Markusa Zusaka.

Prijavljeni, zainteresirani učenici bili su mahom učenici sedmih i osmih razreda što je omogućilo stvaranje jedinstvene grupe sastavljene od osam učenika slične dobi.³⁷

Preuzela sam ulogu moderatora skupine dok su ostale učiteljice i knjižničarka pomagale u realizaciji termina i podjeli knjiga. Na prvom susretu sudjelovale su uz učenike i moderatoricu, i dvije učiteljice Hrvatskoga jezika te knjižničarka. Zajedničkom razgovoru prethodila je priprema u obliku pribavljanja primjeraka knjige za učenike i nastavnike te metodičke pripreme voditeljice.

³⁷ Mia Filipović, Dora Ivanić i Iva Rončević – 7.a, Tesa Katalinić i Karlo Vukelić – 7.b, Ivan Vučić i Marko Tomljanović – 8.a te Anja Bačić iz PŠ V. Novaka Sv. Juraj – 8. razred

Učenici i učiteljice upoznati su prije samog susreta s obilježjima čitateljskih grupa te načinom njihova djelovanja u obliku kraćeg teksta pri čijem je sastavljanju pomogla knjiga Ivane Bašić *O čitateljskim grupama* i tekst Verene Tibljaš *Čitateljski klub – upute za početnike* dostupan na stranicama Gradske knjižnice Rijeka.³⁸

4.3.1.1 Markus Zusak, *Kradljivica knjiga*

Knjiga progovara na drugačiji način o Drugom svjetskom ratu. Taj *drugačiji način* odnosi se na: stil koji je poetski, inovativan i začudan; na likove koji na kratkom potezu jedne ulice u Munchenu daju realan presjek njemačkog stanovništva tog razdoblja, razotkrivajući čovječnost koja ne poznaje strane i nečovječnost koja samo traži priliku; zbog paradoksa koje samo rat može donijeti i samo književnost osvijetliti. I zbog toga što je glavni i najsnažniji junak priče jedna djevojčica koju djeca, izgleda, dobro razumiju.

Literatura poput *Kradljivice knjiga* idealan je poticaj razmišljanju o pitanjima kao što su osobna i grupna odgovornost u vrijeme autoritarnih, isključivih i osvetoljubivih političkih sistema te tijekom rata, kao i položaju djece u njima. Učenici, između ostalog, dobivaju drugačiji uvid u jedno povijesno razdoblje.

Osam primjeraka knjige Markusa Zusaka dobavila sam zahvaljujući suradnji s Gradskom knjižnicom Rijeka čiji sam član.³⁹ U posudbi većeg broja knjiga pomogle su mi susretljivost knjižničarki i knjižničara središnjeg odjela i ogranaka GKR, uključujući i Bibliobus.⁴⁰ Nastavnice su svoj primjerak knjige posudile u Gradskoj knjižnici Senj.

Dobavljene knjige posuđene su učenicima te je najavljen susret za 17. 11. 2015. Primjerci knjiga popisani su zajedno s njihovim inventarnim brojevima te se evidentirao učenik koji je knjigu posudio. Susret smo održali tijekom petog i šestog sata. Termin sastanka preklapao se s nastavom pojedinih učenika, stoga je bila potrebna i suradnja ostalih predmetnih nastavnika⁴¹.

Povezani iskustvom svijeta pročitane knjige, sudionici će se sastati u novoj situaciji suočeni s više ili manje poznatim školskim kolegama i učiteljima. Nova situacija zahtijeva i upoznavanje

³⁸ Tibljaš, Verena. *Čitateljski klub: upute za početnike*, 19.07.2013. URL: <http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-pocetnike>

³⁹ Iz Rijeke sam u to vrijeme svakodnevno putovala u PŠ V. Novaka Sveti Juraj kao nastavnica Hrvatskoga jezika.

⁴⁰ Gradska knjižnica Rijeka je kao posljedicu dugogodišnjeg vođenja čitateljskih klubova od strane svojih djelatnika i članova razvila metodu rezervacije i posudbe knjiga članovima klubova ili voditeljima.

⁴¹ Termin sastanka ovisio je o satnici nastavnica HJ-a. S vremenom se ustalio drugi termin, četvrtkom 6. i 7. sat, kako bi se, razumljivo, što manje zadiralo u satnicu drugih učitelja.

članova - kao svojevrsnog ledolomca konverzacije te pomagala u formiranju novog, klupskog identiteta. Taj će identitet član nadalje otkrivati i oblikovati svakom svojom opaskom i sudjelovanjem u razgovoru ili raspravi.

Spomenuto početno upoznavanje članova izvelo se samopredstavljanjem u obliku "autograma" u tri poteza, tj. odgovora na tri pitanja: 1. Ime; 2. Najdraža knjiga; 3. Književni lik koji bi htio/htjela biti i zašto - u jednoj rečenici. Pitanja su navela sudionike da izađu iz zone sigurnosti i otvore se te razmisle o svojim afinitetima te se na taj se način i u tom pogledu otkriju i sebi. Članovima se je na početku susreta objasnila i uloga magične olovke i razbijača tišine. "Magična olovka" omogućuje članu koji je ima u rukama, neometano izlaganje, u slučaju da pojedinci ne mogu doći do riječi. "Razbijači tišine" su, pak, pitanja na papirićima koja se izvlače u slučaju tišine te dodatni motivatori sudjelovanja u razgovoru. (Ni jedno ni drugo nije nam bilo potrebno, razgovor je tekao spontano, a članovi su uvažavali jedni druge.)

Nakon kruga upoznavanja u kojem sudjeluju svi okupljeni, uključujući učiteljice i knjižničarku, slijedilo je kratko predstavljanje knjige i autora od strane voditeljice i nakon toga prvo pitanje. Redoslijed pitanja/točaka razgovora koji slijedi nije fiksiran.

1. *Kada bi vas prijatelj ili poznanik pitao o čemu govori/piše ova knjiga, što bi bio vaš odgovor? (Svatko neka odgovori, može dati više odgovora.)*
2. *Jeste li s lakoćom napredovali kroz njezine stranice? Kako ste je čitali? Je li vas 556 stranica obeshrabrilo? Što vas je tjeralo da osvojite tih više od pola tisuće stranica?*
3. *Je li vas knjiga iznenadila? Čime? Kako?*
4. *Razgovarajmo o neobičnom gledištu, perspektivi. Tko pripovijeda?*
5. *Ako kažemo da knjiga govori o: a) pozitivnoj i negativnoj snazi riječi;*
b) prijateljstvu;
c) gubitku;
d) veličanstvenoj ljepoti dobrote;
e) komadiću jednog stvarnog vremena,
biste li mogli potvrditi/objasniti tu izjavu?
6. *U analizama je obično naglasak na problemima koje književno djelo otvara. Koja nam rješenja nudi ova knjiga?*

7. *Koji ste lik doživjeli najbliskijim? Koji lik biste voljeli upoznati u stvarnosti ili koji lik, tj. tip osobe utjelovljen u liku već poznajete?*
8. *Kad se potrudimo, možemo iz svake životne situacije izvući poruku ili pouku. Kad biste se potrudili pronaći poruku ovog djela, koja bi to poruka bila?*
9. *Koja je najdraža autorova stilska figura?*
10. *Koje nam lekcije o životu daje Smrt? (1. Ništa nije onakvim kakvim se na prvi pogled čini; 2. Razumijevanje; 3. Prihvatanje – objasniti)*
11. *Autor voli paradokse/proturječja, kontraste. Zašto? Što time postiže? Kako oni utječu na vas?*
12. *Način pisanja/stil. (Kratke poetske rečenice skrivaju dubinu značenja; stilska izražajna sredstva). Što je neobično u stilu pisanja? Je li tipičan za prozna djela?*
13. *Je li ovo subjektivni ili objektivni pogled na jedno povijesno razdoblje?*
14. *Kako pamtimo? Pamtimo li objektivno ili subjektivno? Ono što pamtimo su dojmovi, impresije, utisci, boje, mirisi, oblici... Detalji radnje izbljedjet će, ali ne i osjećaj tijekom čitanja. Kad bismo ga raščlanili, dobili bismo zvukove/okuse/mirise/dodire/slike. Navedite prve asocijacije koje budi u vama sjećanje na ovu knjigu, a tiču se:*

a) mirisa (znoj, paljevina...)

b) okusa (juha od graška, jabuke, poljubac...)

c) dodira (hladnoća, zagrljaj...)

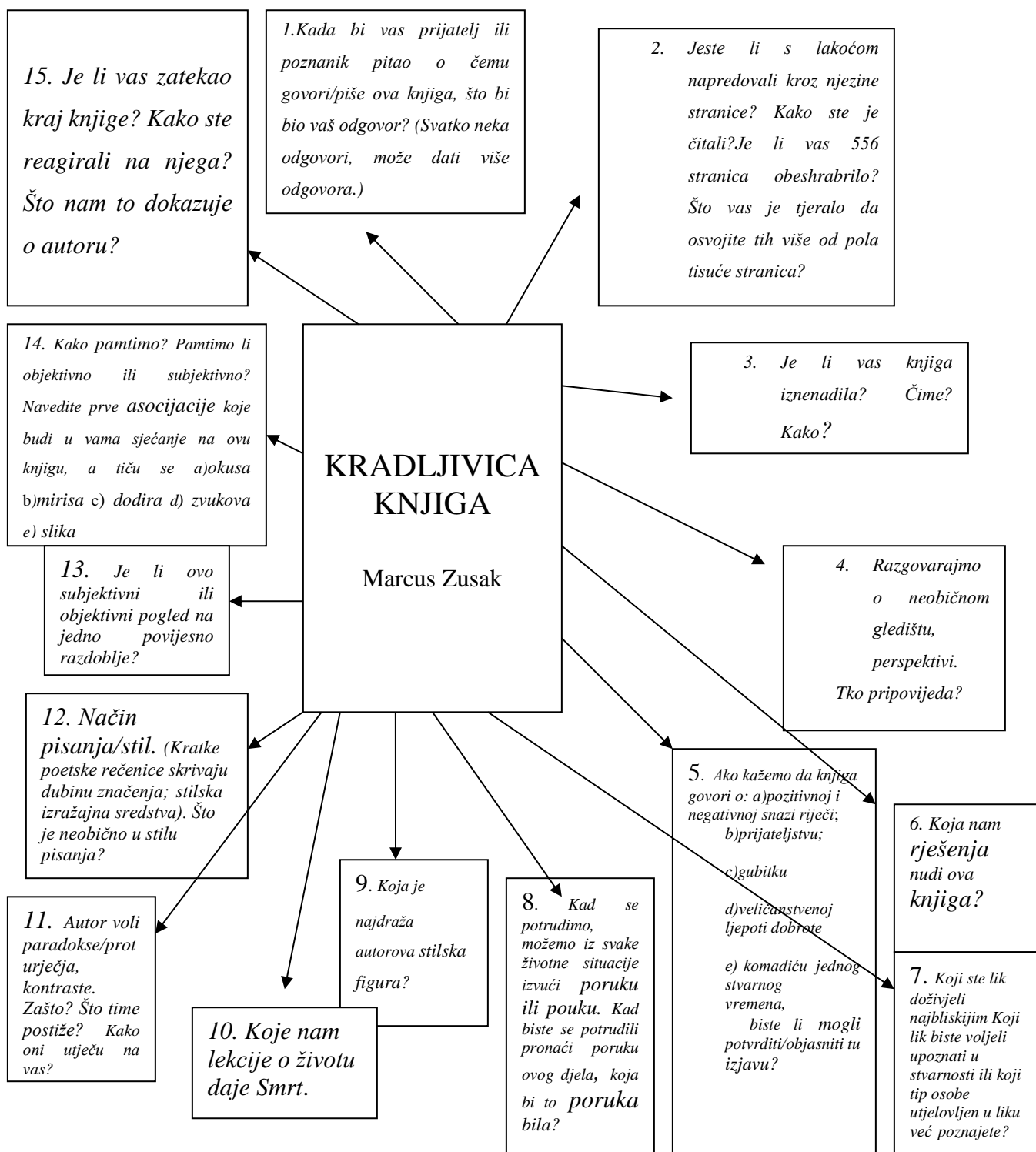
d) zvukova (harmonika, glas Liesel, sirene...)

e) slika (nebo, grad, lica ljudi...)

15. *Dolazimo do kraja. Je li vas zatekao kraj knjige? Kako ste reagirali na njega? Trenutak za hrabru iskrenost: Jeste li i u jednom trenutku čitanja dopustili da vam poteče suza? Kada? Što nam to dokazuje o autoru?*

Na stolu za vrijeme susreta stoje jabuke u zdjeli. Uzmite i zagrizite komad jabuke, pustite neka se lagano topi u ustima, zatvorite oči. Neka to bude gustativna razglednica Liesel, djevojčice iz jednog drugog vremena i drugog svijeta oživljena snagom riječi.

PRILOG 1. Predložak za razgovor o knjizi *Kradljivica knjiga* Markusa Zusaka

4.3.1.2 Deborah Ellis, *Djevojčica iz Afganistana*

Na prethodnom susretu dogovorena je sljedeća knjiga i datum novog susreta.⁴² Knjiga *Djevojčica iz Afganistana*, Deborah Ellis izabrana je⁴³ iz više razloga: tema se nastavljala na *Kradljivicu*, naime i ovdje se progovara o položaju djeteta suočena sa stvarnošću autoritarnih političkih sistema i rata, ali, što je čini intrigantnom i važnom, progovara o radnji u nama bližim vremenskom koordinatama; knjiga je na popisu preporučene lektire za sedmi razred i, što nije zanemarivo, imali smo pet primjeraka knjige u svojoj školskoj knjižnici. Ostatak knjiga učenici su posudili u Gradskoj knjižnici Senj. Na ovom i sljedećim susretima knjižničarka (susreti su se održavali u školskoj knjižnici u Senju) i ja kao voditeljica ustalile smo se kao odrasla pratnja i sudionice grupe.

Uvodni, neformalni razgovor prizvao je u sjećanje iskustvo prvog susreta i knjige koju smo tada obradili. U razgovoru je uskršlo i ime grupe - *Berači knjiga* - na prijedlog učenika Marka Tomljanovića, a povezano s radnjom *Kradljivice knjiga* (glavni lik – Liesel – prepoznata je u djelu kao *beračica riječi*, njihove moći i magije, isto tako i mi beremo svoje knjige) dok je učenik Karlo Vukelić predložio da sam izradi logo kluba, koji bi se našao na našim klupskim iskaznicama, a koje bi članovima osiguravale neke prednosti u odnosu na ostale članove knjižnice.⁴⁴

U uvodnom dijelu razgovora o *Djevojčici iz Afganistana* postavljaju se pitanja koja osvjetljavaju ili osvještavaju važnost teme i autoričinu namjeru.

1. *Kako je knjiga i njena priča utjecala na vas, kako vas se dojmila?*
2. *Koji je najbolji način da se razumije netko ili nešto? (Da bismo nešto shvatili i razumjeli, moramo to proživjeti, iskusiti, a nekoga moramo upoznati, sprijateljiti se s njim i tako ga učiniti sebi bitnim. Mora nam biti važno hoće li ili neće biti živ, hoće li ili neće njegovi roditelji biti dobro.)*
3. *Što nam to govori o snazi priče i književnih djela (u odnosu na informacije s TV-a: Dnevnika i vanjskopoličkih emisija za odrasle ili, pak, udžbenika i znanstvenih i*

⁴² 22.12.2015.

⁴³ Tijekom prve godine naslove sam sama birala.

⁴⁴ Mogućnost posudbe većeg broja knjiga jedna je od prednosti.

popularnoznanstvenih djela o istoj temi)? Što nam uživanje u priču književnih djela omogućuje?

4. *Razlog nastanka ove knjige nije samo potreba autorice da se umjetnički izrazi, knjiga ima svoju svrhu. Koju?*
5. *Tko je od vas, prije čitanja knjige, čuo za brojne ratne događaje u tom dijelu svijeta? Što je knjiga, i je li, promijenila u vašem shvaćanju i razumijevanju događaja u Afganistanu?*

Pružaju se zatim podatci o autorici u obliku kratkog izlaganja voditeljice koje knjizi, osim beletrističke daju i težinu mogućeg pouzdanog izvora informacija o stvarnim činjenicama. Kviz pojmova i činjenica iz knjige može se provesti odmah, nakon uvodnog dijela. Pritom pitanja mogu biti poticaj raspravi ili se produbljivati dodatnim objašnjenjima, iznošenjem utisaka i stavova. Drugi je način da se kviz provede na kraju, kao vid sinteze. Mi smo kviz proveli na početku. Izvlače se papirići s pojmovima koji se pokušavaju objasniti. Pojmovi su sljedeći (ima ih koliko i članova kako bi svi izvukli svoj pojam): *čador, Ramazan, nan, dari, burka, tošak, eid, šalvar-kamiz*. Nakon pojmova izvlače se pitanja: *Gdje je Afganistan i ime njegova glavnog grada? Tko ili što su talibani i što znači ta riječ? Koliko dugo traje rat u Afganistanu? Gdje su smještene afganistanske izbjeglice? Koja su stroga pravila ponašanja i života propisali talibani u Afganistanu? Zašto se razbijaju televizori? Zašto se pale knjige? Zašto se zatvaraju škole?*

Odgovori na prethodna pitanja oslikavaju prostor i situaciju u kojoj se odigrava glavni fokus knjige i našeg razgovora – život djevojčice Parvane i njene obitelji. Pitanja i točke koje slijede nastavak su razgovora.

6. *Tko je djevojčica iz Afganistana? Je li tipična Afganistanka? Koliko ima godina? Što je čini običnom/neobičnom (za afganistanska i naša mjerila)?*
7. *Mjesto i vrijeme radnje? Zašto je ono bitno? Na koji način utječe na živote likova?*
8. *Obitelj – zanimljiva dinamika odnosa: sestre Nooria i Maryam, braća Ali i pok. Hassain, majka i otac - važna figura u životu djevojčice. Zašto?*
9. *Talibani, rat i diktatura. Zašto Parvanini roditelji predstavljaju prijatnu talibanskom režimu?*
10. *Stanovnici Kabula – njihovo nošenje s nametnutim režimom; na koji ga način i zašto podržavaju?*

11. *Sakupljačice kostiju. Javna pogubljenja. Koja emocija dominira svakodnevnim Parvaninim životom?*
12. *Radi li Parvana "dramu" oko svoje sudbine? Kako se nosi s njom?*
13. *Što ste naučili o životu i ljudima upoznavši dramatičnu i do samog kraja romana neizvjesnu sudbinu djevojčice Parvane i njene obitelji? (da se diktature hrane strahom i neznanjem; da su djeca svugdje djeca, makar im životne okolnosti nametale uloge hranitelja obitelji; da smo ispod čadora, burki, traperica i trenerki – svi prvenstveno ljudi. I da nas to povezuje i čini sličnima.⁴⁵)*
14. *Poveznice s Kradjivicom knjiga?*
15. *Simbolika cvijeta na kraju knjige.*

Jednostavan jezik autorice i težina teme učinila su knjigu čitkom i napetom. Dijelovi s najvećim emocionalnim nabojem urezali su se u sjećanje članova i stvorili dojam koji je bio polazište našeg razgovora. Knjiga je ujedno bila poticaj pojedincima da samostalno istraže geografske, povijesne, čak i političke pojedinosti prostora koji autorica beletristički ilustrira.

Iako se tema nastavljala na naš klupski hit *Kradjivicu*, zaključeno je na kraju susreta kako bi bilo dobro malo se odmaknuti od stvarnosne proze i ratne tematike.

⁴⁵ Neki od mogućih i dobivenih odgovora.

PRILOG 2. Predložak za razgovor o knjizi *Djevojčica iz Afganistana*, Deborah Ellis

**Kako je knjiga i njena priča utjecala na vas, kako vas se dojmila? *Koji je najbolji način*

Roman DJEVOJČICA IZ
AFGANISTANA

*da se razumije netko ili nešto? *Što nam to govori o snazi priče i književnih djela (u odnosu na informacije s TV-a: Dnevnika i vanjskopolitičkih emisija za odrasle ili, pak, udžbenika i znanstvenih i popularnoznanstvenih djela o istoj temi)? *Što nam uživanje u priču književnih djela omogućuje? *Razlog nastanka ove knjige nije samo potreba autorice da se umjetnički izrazi, knjiga ima svoju svrhu. Koju? *Tko je od vas, prije čitanja knjige, čuo za brojne ratne događaje na Bliskom istoku i u Afganistanu? *Što je knjiga, i je li, promijenila u vašem shvaćanju i razumijevanju događaja u Afganistanu? *Poveznice s Kradjivicom knjiga? *Simbolika cvijeta na kraju knjige.*

**Mjesto i vrijeme radnje? *Zašto je ono bitno? *Na koji način utječe na živote likova?*

MJESTO I VRIJEME
RADNJE

**Talibani, rat i diktatura. Zašto Parvanini roditelji predstavljaju prijetnju talibanskom režimu? *Stanovnici Kabula – njihovo nošenje s nametnutim režimom; na koji ga način i zašto podržavaju? *Sakupljačice kostiju. Javna pogubljenja. *Koja emocija dominira svakodnevnim Parvaninim životom? *Što ste naučili o životu i ljudima upoznajući dramatičnu i do samog kraja romana neizvjesnu sudbinu djevojčice Parvane i njene obitelji?*

**Tko je djevojčica iz Afganistana? *Je li tipična Afganistanka? *Koliko ima godina? *Što je čini običnom/neobičnom (za afganistanska i naša mjerila)? *Obitelj – zanimljiva dinamika odnosa:*

PARVANA

*sestre Nooria i Maryam, braća Ali i pok. Hassain, majka i otac - važna figura u životu djevojčice. Zašto? *Radi li Parvana "dramu" oko svoje sudbine?*

Kako se nosi s njom?

KVIZ

4.3.1.3 *Demon školske knjižnice, Morea Banićević*

Knjiga prati šestoro dvanaestogodišnjaka u potrazi za rješenjem neobične zagonetke koja se misteriozno javlja i nestaje na stranicama knjiga iz školske knjižnice. Znatiželja i zov pustolovine dovodi ih do i preko granice svijeta ljudi i svijeta, ni manje ni više, demona i božanskih bića. Na drugoj strani naivna potraga grupice prijatelja prerasta u dramatičnu i na trenutke doista strašnu borbu za goli život i povratak u ovaj svijet.

Na dan koji smo odredili kao dan kada ćemo pričati o *Demonu* sretno se poklopilo to da je bilo vrijeme mesopusta, zadnjeg dana karnevala, vrlo žive tradicije u Senju i široj okolici, kao i to da su djeca osnovne škole u Senju dobro upoznata s glagoljičnim pismom (jednim od ključeva rješenja za naše junake iz knjige) zahvaljujući Danima glagoljice, manifestaciji koja svake godine (u studenom) kreativnim radionicama učvršćuje znanje o spomenutoj temi. Mesopust je bio prilika da se jedan od članova preobuče u „demona“ i dramatično, uz iznenada slučajno ugašeno svjetlo, dostavi pismo članovima kluba, okupljenima u knjižnici. Zanimljivo je bilo i to da je članova bilo sedam, što je povezano također s radnjom romana.

Ozbiljnost (i „iznenađenost“) knjižničarke i mene stvorila je atmosferu koja je nalikovala onoj iz knjige i igra je mogla početi.

U pismu, namijenjenom svim članovima, kako je na njemu i pisalo, nalazilo se pet zagonetki. Svaka je zahtijevala poznavanje školske lektire i smještaj knjiga na policama. U nastavku donosim sadržaj pisma:

Pismo za Ivana, Marka, Tesu, Doru, Karla, Anju, Miju

*Tu gdje jesmo sada, sutra
možda nismo više.*

*Stoga dobro pratite što za vas
ovdje piše ...*

*Blago koje čuvam za vas krije
se u ovoj sobi!*

Ima li vas sedam?

Bravo!

Nije bitno koje dobi...

Čitaj dalje.

Udružite glave.

Blago čeka ruke prave...

1. *U domu pjesnika burnoga grada dio odgonetke se krije. Peta riječ druge strofe slovom potrebnim počinje!* (Pjesnik burnoga grada je S. S. Kranjčević, a tražena pjesma je *Moj dom*. Ona je bila već neko vrijeme i izvješena na panou knjižnice, što su učenici uočili. Tražena riječ je *njoj*, i slovo *nj*.)

2. *On je mali, al je princ.*
Na planetu šestom sreo je onog koji mu je pokazao Zemlju.
Vaše zanimanje nek privuče prvo slovo zanimanja stanovnika šestog planeta...
(Djelo je *Mali princ* Antoinea de Saint-Exuperyja, a tražena riječ – *geograf*, dakle slovo *g*.)

3. *Uz braću Grimm i Ivanu, on je bio pravi bajkomat.*
Tko je bio taj stanovnik hladnog sjevera, i dandanas živ u svojim bajkama?
Ako ga otkrijete, nemojte ići dalje od prezimena prvog slova. To je znak koji treba zagonetka ova. (Odgovor je *H. C. Andersen*, a traženo slovo – *a*.)

4. *On nije bio prosjak, ali je to postao. I vidio kako svijet izgleda iz druge perspektive. Živi među koricama.*
Nije mu tata, ali slovom T počinje ime njegova tvorca. Dakle, kojim slovom počinje titula gospodara dvorca? (Tražena je knjiga *Kraljević i prosjak* Marka Twaina, a zagonetni lik – *kraljević*. Slovo koje tražimo je slovo *k*.)

5. *Hm, hm, hm...*
Napredujete li? Ide li vam, mali moji?
Stiže nova zagonetka: Potrebno slovo početak je pjesme pjesnika Dobrog.
Na str. 57. njegove zbirke ona diše, iako njega nema, nema više... (Pjesnik je *Dobriša Cesarić*, a pjesma: *Balada iz predgrađa*. Pjesma počinje veznikom **i**.)

Učenici slažu tražena slova i preslagujući ih, otkrivaju riječ – *knjiga*.

6. *Na pravom ste mjestu, kraj je lovu. Niste upali u zamku novu. Nek vas ne mori briga. Vaše je blago, doista, knjiga!*

Nakon pronađena odgovora, nastavlja se razgovor o tome zašto su knjige doista blago te o ulozi knjiga i knjižnica u razvoju radnje romana.

Sljedeća pitanja točke su razgovora koji je uslijedio nakon aktivnosti koja je članovima bila iznenađenje i izvor uzbuđenja, sudeći po njihovom angažiranom sudjelovanju.

1. *Po čemu je ova knjiga drugačija od knjiga koje smo u Klubu do sada čitali?*
2. *Po čemu je slična? (Napetost radnje, neizvjesnost, zabrinutost za sudbinu likova.)*
3. *Što je čini zabavnijom od prethodnih?*
4. *Autorica je u jednom intervjuu rekla da je htjela napisati knjigu u kojoj će djeca uživati i zabaviti se čitajući je. Je li uspjela?*
5. *Autorica je svojim književnim likovima namijenila avanturu. Jesu li likovi očekivali ovakvu vrstu avanture? A vi? Zašto?*
6. *Kojem žanru (vrsti) pripada roman?*
7. *Što vas je u djelu iznenadilo? Što niste mogli predvidjeti?*
8. *Tko su glavni likovi romana? Kako ste ih doživjeli? Čime su vas pridobili?*
9. *Zašto je važan magični broj sedam u razvoju radnje?*
10. *U romanu postoje dvije skupine likova: oni koji pripadaju stvarnom svijetu i oni koji pripadaju svijetu božanstava i demona. Gdje je granica među tim svjetovima najtanja?*
11. *Nadnaravni ili nestvarni likovi podijeljeni su u dvije očite skupine. Koje?*
12. *Što bi roman, kao i sudbinu malog Antonija učinilo puno mračnijom i krajnje nesretnom?*
13. *Što mislite o povratku Antonija u svijet živih? Smatrate li takav stvaralački/književni postupak uvjerljivim?*
14. *Na koji način intenzivni doživljaji utječu na ljude? Mislite li da je naša družina izašla ista iz stare knjižnice i Potpiljeva labirinta?*
15. *Što ste vi ponijeli iz labirinta radnje ovog romana?*

PRILOG 3. Predložak za razgovor o knjizi *Demon školske knjižnice* Moree Banićević

KVIZ

ROMAN Po čemu je ova knjiga **drugačija** od knjiga koje smo u Klubu do sada čitali? Po čemu je slična? (**Napetost** radnje, neizvjesnost, zabrinutost za sudbinu likova.) Što je čini zabavnijom od prethodnih? Autorica je u jednom intervjuu rekla da je htjela napisati knjigu u kojoj će djeca uživati i zabaviti se čitajući je. Je li uspjela? Autorica je svojim književnim likovima namijenila **avanturu**. Jesu li likovi očekivali ovakvu vrstu avanture? A vi? Zašto? Kojem **žanru (vrsti)** pripada roman? Što vas je u djelu **iznenadilo**? Što niste mogli predvidjeti? Kada djelo poprima obilježja horora? Što mislite o **povratku Antonija** u svijet živih? Smatrate li takav stvaralački/književni postupak uvjerljivim?

LIKOVNI Tko su **glavni likovi** romana? Kako ste ih doživjeli? Čime su vas pridobili?

Zašto je važan **magični broj sedam** u razvoju radnje? U romanu postoje **dvije skupine** likova: oni koji pripadaju stvarnom svijetu i oni koji pripadaju svijetu božanstava i demona. Gdje je **granica** među tim svjetovima najtanja? Nadnaravni ili nestvarni likovi podijeljeni su u dvije očite skupine. Koje? Što bi roman, kao i sudbinu malog Antonija učinilo puno mračnijom i krajnje nesretnom?

NA KRAJU RAZGOVORA Na koji način intenzivni doživljaji utječu na ljude? Mislite li da je naša družina izašla ista iz stare knjižnice i Potpiljeva labirinta? Što ste vi ponijeli iz labirinta radnje ovog romana?

4.3.1.4 Čudnovata istina, Zlatko Krilić

Knjiga nas uvodi u svijet nesretno stradalog dječaka Zlatka Krilića koji je nakon automobilske nesreće ostao nepokretan. Jednog dana otkriva da može napraviti voljni psihički pomak u prostoru i vremenu te mentalno otići gdje (i kada) poželi.

Razgovor o knjizi dogovorenoj na prethodnom susretu počeli smo kratkim predstavljanjem autora i njegovih djela. Razgovor koji je uslijedio kretao se između sljedećih točaka/pitanja.

1. Što je čudnovata istina Zlatka Krilića?
2. Prostorne i vremenske granice pomiču se i u knjizi *Demon školske knjižnice*, u čemu je razlika?
3. U koju vrstovnu ladicu biste ugurali ovaj roman i zašto?
4. Što vi mislite o čudnovatim događajima u romanu? Mogu li i u stvarnom svijetu biti istina, iako čudnovata? Koji dijelovi ove istine mogu biti istina i izvan svijeta romana?
5. Kada je prvi put, nakon što je ostao nepokretan, glavni lik osjetio zov pustolovine?
6. Kako je Zlatko mogao reagirati na svoju sudbinu? Je li imao izbora? Što je izabrao?
7. Što je bilo neophodno da ustraje u svom izboru? (Velika želja, hrabrost, podrška Irene i ljudi s kojima dolazi u kontakt: dr. Čujić - simbolika prezimena i student Ivo.)
8. Razumijete li njegove roditelje?
9. Kako biste vi reagirali da vam prijatelj prepriča slično iskustvo?
10. Koju unutarnju borbu vodi dr. Čujić nakon što je čuo od Zlatka što mu se dogodilo i što je u stanju napraviti?
11. Zašto Zlatko piše knjigu o svom iskustvu, koji je njegov motiv?
12. Ime glavnog junaka nije slučajno i ime autora. Iako je djelo pisano u kojem licu? (trećem), ono nosi u sebi autobiografske momente i sjećanje kada je i sam autor jedno vrijeme bio nepokretan.
13. „Sve što misliš da možeš, ti doista i možeš.“ Pisac piše o snazi uvjerenja i pozitivnom mišljenju, o svjesnom utjecaju uma na fizičko tijelo i promovira svjesni i namjerni angažman u postizanju sreće, desetljećima prije buma self-help literature (literature samopomoći koja daje upute, obično prepričana iskustva osvjedočenih, o tome kako

riješiti emocionalne i druge probleme). U kojim se sve situacijama istaknuo pozitivan stav glavnog lika, usprkos okolnostima?

14. *Na prethodnom smo susretu zaključili da intenzivna iskustva mijenjaju one koji ih proživljavaju. Kako su izmijenila Zlatka i njegovu obitelj?*
15. *Koja je vaša omiljena mudrost utkana u radnju ovog romana, inače dobitnika nagrade Ivana Brlić Mažuranić za 1980. godinu?*
16. *Što su noge za letenje i noge za življenje?*
17. *Na kraju svatko izvlači papirić s mudrim mislima, ujedno porukama djela o kojima učenici mogu otvoreno izreći svoje mišljenje ili ih jednostavno uzeti sa sobom kao poklon autora.*

„Svako ozdravljenje i svaki lijek treba potražiti u sebi. To je najteže, ali i najuspješnije liječenje.“

„Sreća je teška, teža od nesreće ako se nema s kime podijeliti.“

„Sreću treba zaslužiti, boriti se za nju, a ne je čekati.“

„Sve što misliš da možeš, ti stvarno i možeš.“

„Ne postoji nemoguće, vjeruj mi.“

„Živjeti ne znači ne biti mrtav. Živjeti znači da osjećaš, misliš, pobjeđuješ, gubiš...boriš se, nadaš se, želiš, i voliš.“

„A kada je čovjek samostalan za njega se kaže da stoji na svojim nogama, razumiješ?“

PRILOG 4. Predložak za razgovor o knjizi *Čudnovata istina* Zlatka Krilića

ROMAN *Prostorne i vremenske granice pomiču se i u knjizi **Demon** školske knjižnice, u čemu je razlika? U koju vrstovnu ladicu biste ugurali ovaj roman i zašto? Što vi mislite o čudnovatim događajima u romanu? Mogu li i u stvarnom svijetu biti istina, iako čudnovata? Koji dijelovi ove istine mogu biti istina i izvan svijeta romana?*

ZLATKO KRILIĆ *Što je čudnovata istina Zlatka Krilića? Kada je prvi put, nakon što je ostao nepokretan, glavni lik osjetio zov pustolovine? Kako je Zlatko mogao reagirati na svoju sudbinu? Je li imao izbora? Što je izabrao? Što je bilo neophodno da ustraje u svom izboru? Zašto Zlatko piše knjigu o svom iskustvu, koji je njegov motiv? Ime glavnog junaka nije slučajno i ime autora. Iako je djelo pisano u kojem? trećem licu, ono nosi u sebi autobiografske momente i sjećanje kada je i sam autor jedno vrijeme bio nepokretan.*

OSTALI LIKOVI *Razumijete li njegove roditelje? Kako biste vi reagirali da vam prijatelj prepriča slično iskustvo? Koju unutarnju borbu vodi dr. Čujić nakon što je čuo od Zlatka što mu se dogodilo i što je u stanju napraviti?*

SNAGA UVJERENJA *„Sve što misliš da možeš, ti doista i možeš.“ Pisac piše o snazi uvjerenja i pozitivnom mišljenju, o svjesnom utjecaju uma na fizičko tijelo i promovira svjesni i namjerni angažman u postizanju sreće. U kojim se sve situacijama istaknuo pozitivan stav glavnog lika, usprkos okolnostima?*

MUDROSTI *Na prethodnom smo susretu zaključili da intenzivna iskustva mijenjaju one koji ih proživljavaju. Kako su, po vašem mišljenju, izmijenila Zlatka i njegovu obitelj? Koja je vaša omiljena mudrost utkana u radnju ovog romana, inače dobitnika nagrade Ivana Brlić Mažuranić za 1980. godinu? Što su noge za letenje i noge za življenje?*

Sljedeću knjigu, *Kći Lotrščaka* Marije Jurić Zagorke, ostavili smo za ljetno čitanje, oslobađajući tako vrijeme članovima za brojne obveze na kraju školske godine. To nije bio razlog da se ne susretnemo još jednom prije kraja nastavne godine i podijelimo dojmove o našem druženju. Rezultat je plakat s mislima članova o čitanju, knjigama i Klubu koje prilažem radnji:

PRILOG 5. S plakata *Berača knjiga* o čitanju, knjigama i čitateljskom klubu

ŠTO JE ZA MENE ČITANJE:

„Bijeg u drugi svijet. Otvaranje novih dimenzija. Razvijanje vokabulara.“

„Odlazak u drugi svijet. Proživljavanje života likova. Učenje. Zabava.“

„Za mene je čitanje bijeg od svakodnevnog života i ulazak u tuđi, prepun novih uzbuđenja s kojima se ne susrećem u svom životu.“

„Čitanje je za mene vrijeme odmora i opuštanja te nove inspiracije. Volim čitati jer tada ne moram slušati druge, nego se jednostavno mogu opustiti i uživati u danu.“

„Čitanje je meni mašta, ulazak u novi svijet, učenje novih pojmova i stvari poučnih za život.“

„Knjige su intrigantne, poučne, zabavne, liječe od predrasuda...“

ŠTO JE MENI ČITATELJSKI KLUB:

„Mjesto gdje slušamo različita mišljenja, dijelimo iskustva o knjizi koja smo doživjeli.“

„Mjesto na kojem mogu čuti ostala mišljenja o knjigama koje čitam. Druženje, smijeh, zabava. Nešto što ćemo vječno pamtit. Dico, ne znate što propuštate!!!“

„Za mene je čitateljski klub mjesto za opuštanje gdje mogu izreći sva svoja mišljenja, doživljaje i osjećaje. Mjesto mašte i ljepote riječi.“

„Mjesto gdje se družimo, zabavljamo i iznosimo svoja mišljenja.“

„Mjesto gdje iznosimo svoje misli, stavove i korisno provodimo vrijeme.“

Iduće školske godine (2016./2017.) *Berači knjiga* nastavljaju sa svojim druženjem, u izmijenjenom sastavu. Troje osmaša upisalo je srednju školu, a ostatak grupe obogaćen je za dvije nove članice osmašice.

4.3.2 *Ljudi od riječi* – čitateljski klub učenika 5. i 6. razreda.

Iduće godine oformljena je i nova grupa čitača, koja se s vremenom prozvala *Ljudi od riječi*. Grupa je bila sastavljena od učenika petog i šestog razreda⁴⁶. Knjige koje ću u nastavku predstaviti, neke su od knjiga koje su se čitale tijekom godine i o kojima se pričalo u Klubu. Opisat ću postupak interpretacije četiriju knjiga, tj. sadržaj pripreme za vođeni razgovor.

4.3.2.1 *Čarobnak iz Oza*, L. F. Baum

Knjiga je izabrana jer je odoljela testu vremena i dokazala svoj status klasika dječje književnosti. Iako je na popisu preporučenih lektira za niže razrede, može biti zanimljiva nešto starijim učenicima kojima otkriva dimenzije nevidljive mlađima i potvrđuje uvijek vrijedeće životne istine. Školska knjižnica posjeduje dovoljan broj primjeraka, što je također utjecalo na izbor.

1. *Je li vam djelo bilo zanimljivo? Što vam je bilo zanimljivo? Kojom biste ocjenom ocijenili autora i njegovo djelo i zašto?*
2. *U djelu se pojavljuje mnoštvo likova. Koju skupinu mi pratimo na njihovom putovanju?*
3. *Što likove i događaje čini nestvarnima, često i začudnima? Koja vam je njihova fantastična, nestvarna karakteristika bila najneobičnija?*
4. *Jesu li vam zbog neobičnog izgleda i porijekla glavni likovi bili strani i daleki? Što ih čini stvarnima, a nakon nekog vremena i bliskima?*
5. *Što ih tjera na putovanje i u pustolovinu? Prema kojem cilju svatko od njih ide?*
6. *Kako nam otkrivaju svoje karaktere i osobine? To je karakterizacija, književni postupak kojim autor u knjizi želi ostvariti privid stvarnosti. (Zašto je on bitan, i u fantastičnim djelima kao što je ovo?) Naime, i u stvarnom životu moramo na temelju nećijih postupaka, govora, odluka, snalaženja u raznim situacijama i odnosa s drugima donositi zaključke o njemu.*
7. *Jeste li uočili duhovitost autora u predstavljanju likova? Što vam je bilo smiješno?*

⁴⁶ Bojana Butorac i Ivan Fran Biondić – 6.r; Matija Miškulin, Dominik Vukelić i Fran Medarić – 5.r.

8. *U kojem ste liku možda prepoznali sebe i svoje osobine? Ja sam, na primjer, sebe prepoznala u lavu i njegovoj ideji da nije hrabar. Vi?*
9. *Zašto je lav mislio da je kukavica? Što je doista hrabrost? U kojim je situacijama lav pokazao hrabrost? U kojim je situacijama Strašilo pokazalo svoju pamet, a Limeni Drvosječa osjećajnost?*
10. *Zašto žele doći strašnom čarobnjaku iz Oza? Je li on doista čarobnjak? Kako tumačite to da je ipak uspio dati Lavu, Strašilu i Limenom ono što su tražili?*
11. *Zašto je Oz loš čarobnjak, ali dobar čovjek?*
12. *Što štiti putnike na putu?*
13. *Zašto zlo ne može ništa onome koga je poljubila Dobra Vila od Sjevera? Što nam to govori o odnosu dobra i zla? Što je snažnije i moćnije? Samo u bajkama?*
14. *Kakva je Zemlja Oz u odnosu na Kansas? Što nam to govori o Dorothy i njejoj želji za povratkom?*
15. *Cilj određuje ono što je doista bitno svakom liku, to je njegov prioritet u životu. Što vi mislite o njihovim idejama o tome što je sreća u životu? Imate li i vi neku želju čije bi ostvarenje učinilo vas najsretnijima na svijetu?*
16. *Gdje je bilo ono što su naši likovi tražili?*
17. *Je li put bio ipak potreban? Zašto?*
18. *Je li lav trebao popiti napitak hrabrosti, Strašilo dobiti pribadače i iglice u glavu, a Limeni svileno srce? Zašto?*
19. *Zašto autor nagrađuje svoje likove na kraju srećom i počastima? Čime su oni to zaslužili?*
20. *Koju nam, dakle, istinu otkriva ovaj klasik dječje književnosti? Što je njegova poruka?*

PRILOG 5. Predložak za razgovor o knjizi *Čarobnjak iz Oza*, L. F. Bauma

LIK OVI

1. U djelu se pojavljuje mnoštvo likova.. Koju **skupinu** mi pratimo na njihovom putovanju?
2. Što likove i događaje čini **nestvarnima, često i začudnima**?
3. Koja vam je njihova **fantastična, nestvarna karakteristika** bila najneobičnija?
4. Jesu li vam zbog neobičnog izgleda i porijekla glavni likovi bili strani i daleki?
5. Što ih čini **stvarnima**, a nakon nekog vremena i **bliskima**?
6. Kako nam otkrivaju svoje karaktere i osobine? To je **karakterizacija**, književni postupak kojim autor u knjizi želi ostvariti privid stvarnosti. Naime, i u stvarnom životu moramo na temelju nečijih postupaka, govora, odluka, snalaženja u raznim situacijama i odnosa s drugima donositi zaključke o njemu.
7. Jeste li uočili **duhovitost** autora u predstavljanju likova? Što vam je bilo smiješno?
8. U kojem ste liku možda **prepoznali sebe** i svoje osobine.?
9. Zašto je lav mislio da je kukavica? Što je doista hrabrost? U kojim je situacijama lav pokazao hrabrost? U kojim je situacijama Strašilo pokazalo svoju pamet, a Limeni Drvosječa osjećajnost?

1. Zašto žele doći strašnom

Čarobnjaku iz Oza?

2. Je li on doista čarobnjak?

3. Kako tumačite to da je bez

obzira na to ipak uspio dati

Lavu, Strašilu i Limenom ono

što su tražili?

4. Zašto je Oz loš čarobnjak, ali

dobar čovjek?

PORUKA

*Iskustvo je jedina stvar koja stvara znanje.

*Sve što ti treba je samopouzdanje.

*Prava hrabrost je suočavanje s opasnosti unatoč strahu.

*Ono što tražiš, već imaš.

*Kod kuće je najljepše.

ČAROBNJAK IZ OZA

L. F. Baum

DOBRO I ZLO

1. Što **štiti** putnike na putu?

2. Zašto zlo ne može ništa onome koga je poljubila Dobra Vila od Sjevera?

3. Što nam to govori o **odnosu dobra i zla**? Što je snažnije i moćnije?

4. Samo u bajkama?

PUT I CILJ

1. **Cilj** određuje ono što je doista bitno svakom liku, to je njegov prioritet u životu. Što vi mislite o njihovim idejama o tome **što je sreća** u životu?

2. Imate li i vi neku želju čije bi ostvarenje učinilo vas najsretnijima na svijetu?

3. **Gdje** je bilo ono što su naši likovi tražili?

4. Je li **put bio ipak potreban**? Zašto?

5. Je li lav trebao popiti napitak hrabrosti, Strašilo dobiti pribadače i iglice u glavu, a Limeni svilenog srca? Zašto?

6. Kakva je Zemlja Oz u odnosu na Kansas? Što nam to govori o Dorothy i njejoj želji za povratkom?

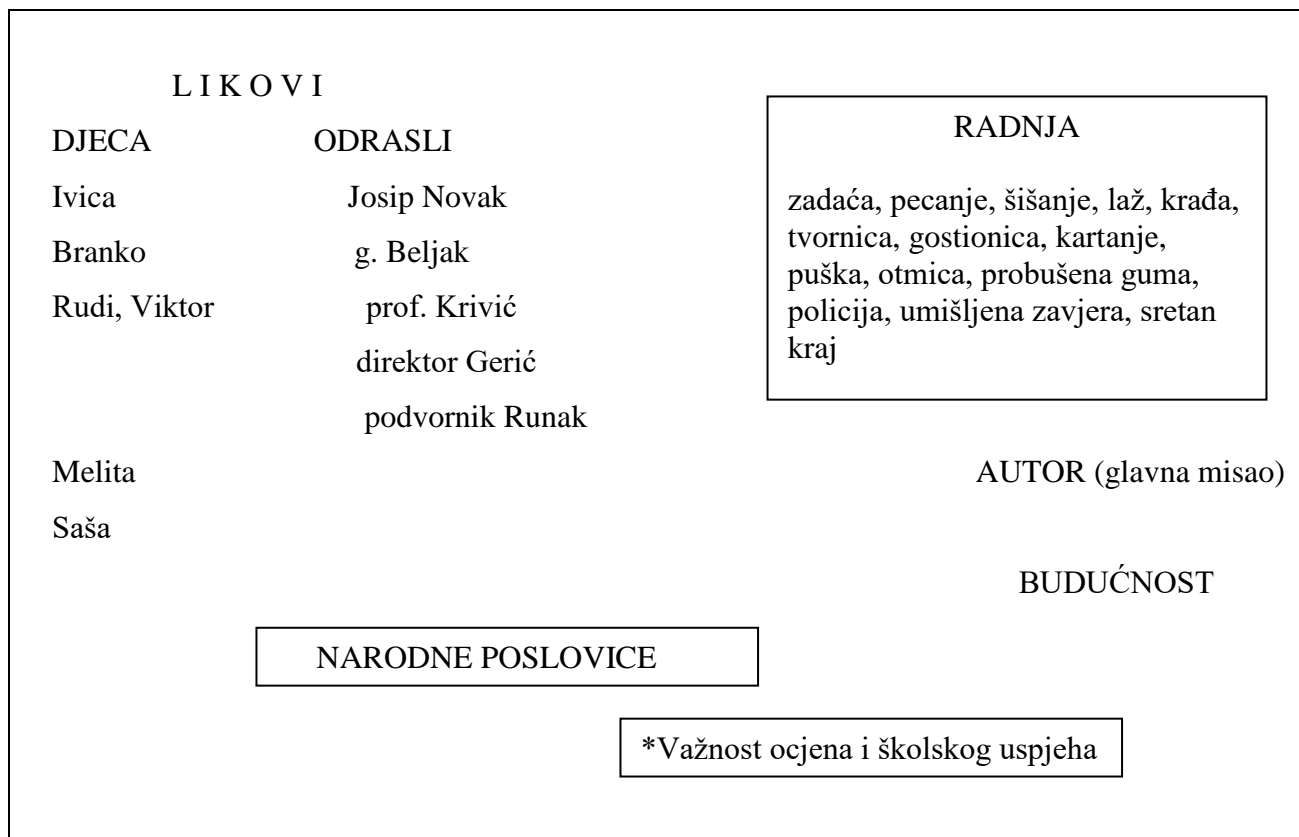
4.3.2.2 Ivan Kušan: *Domaća zadaća*

Knjiga na „kušanovski“, neopterećen, iako u ovom djelu nešto tamniji način otvara moralna pitanja i navodi na razmišljanje, i to o prirodi ispravnog i neispravnog postupanja, laži i njenim motivima, odnosima među vršnjacima, kao i odnosima s roditeljima. Pratimo nit radnje koja se počinje ozbiljno zaplitati nakon jedne nenapisane zadaće.

1. *Je li vam bilo lako pratiti radnju ovog romana? Kako vas se dojmio?*
2. *Zašto je dobro pisati domaću zadaću, uopće izvršavati svoje školske obaveze?*
3. *Je li život tako teži ili lakši? Zašto?*
4. *Je li jako loše koji put ne napisati zadaću? Što je uvijek loše, dokazano i u ovom romanu? (Lagati, lažno optužiti drugoga, biti nesvjestan posljedica svojih djela na druge.)*
5. *Jesu li učenicima u romanu važne njihove ocjene?*
6. *Zašto je Ivica odlučio popraviti svoj školski uspjeh?*
7. *Što mislite o Brankovom postupku na početku romana?*
8. *Što je bio njegov motiv?*
9. *Kako je i zašto nenapisana zadaća pokrenula čitav niz događaja i zapetljala odnose mnogih likova?*
10. *Kako prepoznamo romane za djecu i mlade? Tko su obično njihovi likovi?*
11. *Po čemu je ovaj roman drugačiji od tipičnih dječjih romana? (I odrasli ravnopravno sudjeluju u zapetljavanju i rasplitanju radnje.)*
12. *Likovi odraslih donose u radnju romana i svoje poroke, mane i probleme. Koji poroci muče Josipa Novaka, koji podvornika Runaka?*
13. *Kako ste doživjeli profesora Krivića i direktora Gerića?*
14. *Na koji su način oni povezani s obiteljima Novak i Beljak?*
15. *Kako Ivica odluči kazniti Branka za laž? Tko mu pomaže?*
16. *Što mislite o takvom načinu rješavanja problema?*
17. *Kako ste doživjeli Ivicu, a kako Branka?*
18. *Možemo li u ovom romanu govoriti o tipičnim negativcima i pozitivcima?*
19. *Koji lik vam je bio najsimpatičniji i zašto? Za koga ste „navijali“?*
20. *Tko je zapravo Ivica?*

21. *Gdje se, dakle, pisac odlučio „umiješati“ u ovaj roman; progovoriti svojim glasom, a ne samo glasom svojih likova, pripovjedača i radnje?*
22. *Jeste li prognozirali takvu budućnost likovima? Zašto? Što studira Branko? (Pravo.)*
23. *Koju je poruku, priznaje pisac, htio iskazati ovim djelom? (Kako jedna sitnica može prouzročiti mnoge posljedice. Htio je ujedno i odgovoriti na pitanje zašto trebamo vršiti svoje dužnosti, što je bila i tema nenapisane zadaće.)*
24. *Osim tih, koje je još mudrosti pisac prosuo pred nama? Jesmo li ih trebali samo iščitavati iz radnje ili smo ih mogli negdje, jasno oblikovane, pročitati? Primjećujete li neku pravilnost i ujednačenost u naslovima poglavlja? Što su naslovi u ovom djelu? (Narodne poslovice.)*
25. *Pronađite onu koja je po vama najviše opisala roman, ili koja je vama najmudrija i najzanimljivija. Možemo ih glasno pročitati i objasniti.*

PRILOG 6. Sažeti podsjetnik za razgovor o knjizi *Domaća zadaća* Ivana Kušana

4.3.2.3 Ivan Kušan: *Ljubav ili smrt* i Dav Pilkey: *Kapetan Gaćeša*

Za sljedeći susret dogovorili smo dvije knjige u kojima je piščeva uloga u romanu još glasnija i vidljivija. Obje knjige po tom pitanju slijede sličan stvaralački postupak: igru s tradicionalnim kategorijama književnoga djela kao što su autor, lik, pripovjedač i čitatelj.

Ludizam i duhovitost obojice autora stvorila je takvu atmosferu i tijekom susreta.

Izabrane knjige kreativna su i zanimljiva *Ljubav ili smrt* Ivana Kušana, autora koji je obilježio prvu godinu druženja Ljudi od riječi, a druga je popularni, djeci (i odraslima) zabavni i nezahtjevni *Kapetan Gaćeša* Dava Pilkeya (u odličnom prijevodu Predraga Raosa).

U primjeru *Ljubavi ili smrti* poznati Kušanov lik Ratko Milić - Koko otkazuje piscu poslušnost i odlučuje napisati sam svoj roman o sebi dok mu pisac lektorira tekst na način školskog profesora. U *Kapetanu Gaćeši* pripovjedač se obraća čitatelju i daje savjete kako čitati djelo, ubacujući povremeno strip kojim se čitatelju obraćaju i glavni junaci Darko i Marko.

Razgovor:

1. *Po čemu su slična ova dva djela?*
2. *Razlikuju li se od knjiga koje čitamo za lektiru i od knjiga o kojima smo do sada pričali u Klubu? Zašto? U čemu je njihova inventivnost/"drukčijost"/stvaralačka domišljatost?*

Ljubav ili smrt, I. Kušan

3. *Koju je ulogu Koko sebi namijenio u romanu? Zašto se odlučio „osamostaliti“?*
4. *Je li uspješno odigrao ulogu? Što mislite o njegovom stilu, načinu pisanja? Razlikuje li se od Kušanova? Na koji način?*
5. *Je li Koko stvarna osoba? Tko ga stvara i kako? Ili: Neka digne ruku onaj tko misli da je Koko stvarni lik. Zašto nas se uspjelo uvjeriti u to?*
6. *Je li Kušan izmišljeni lik? (On je stvarna osoba, a u slučaju razgovora s Kokom i sam postaje književnim likom.)*
7. *Izmišlja li Koko svoju priču ili je inspiriran svojim „stvarnim“ životom?*
8. *Razlikuje li se ovaj Koko u prvom licu od Kušanova Koka? Objasni. Kakvim ste ga doživjeli?*

9. *Koje dijelove je izmislio?*
10. *Koju je vrstu romana (žanrovski) napisao?*
11. *Tko je Kokova ljubav? Kakva je Kokova ljubav prema njoj? Smatrate li je realno opisanom?*
12. *Koji dio vam je bio najnapetiji?*
13. *Koji vam je njegov lik bio najmanje uvjerljiv? A koji dio radnje?*
14. *Zašto njegov jezik izluđuje Kušana?*
15. *Koju je ulogu Kušan preuzeo u ovom (svom?) djelu?*
16. *Mislite li da je prezahtjevan i strog kritičar? Zašto?*
17. *Tko je zapravo Ana Moser?*
18. *Pronalazite li sličnosti između njegova odnosa sa svojim prijateljima i vaših odnosa?*
19. *Tko mu je najbolji prijatelj?*
20. *Koje likove ne voli i zašto?*

Kapetan Gaćeša i najezda nevjerovatno zločestih teta kuha iz svemira (popraćena kasnijim napadom podjednako opakih kantinskih zombija – Bezveznjaka), D. Pilkey

21. *Tko su Darko i Marko? Jesu li tipični pozitivci/negativci? Kako biste ih opisali?*
22. *Kako reagiraju kada njihove nepodopštine izmaknu kontroli?*
23. *Koji vam je lik bio najsmješniji?*
24. *Što mislite o njihovim stripovima?*
25. *Što vam je u samom djelu bilo zanimljivo? Što mislite o „animiranim“ dijelovima?*
26. *S kim se šale i koga vuku za nos, i zašto?*
27. *Što im zamjeraju tete kuharice?*
28. *Jesu li oni odgovorni za napad svemiraca? Na koji su im način nesvjesno pomogli?*
29. *Kako su se iskupili?*
30. *Tko im pomaže da obrane svijet?*
31. *S kojim se sve književnim vrstama igra i šali autor u ovom djelu? (hororom, znanstvenom fantastikom)*
32. *Kojom biste ocjenom ocijenili svaku od ove dvije knjige? Objasnite.*

Razgovor može završiti osmišljavanjem vlastitog ili grupnog superjunaka.

PRILOG 7. Predložak za razgovor o knjigama *Ljubav ili smrt* Ivana Kušana i *Kapetan Gaćeša*,
Dava Pilkeya

LJUBAV ILI SMRT, I. Kušan

- Zašto se Koko kao književni lik odlučio osamostaliti od svog autora?
- Razlikuju li se Kušanov i Kokov Koko?
- Je li uspješno ispriповijedio svoju priču?
- Što ljuti Kušana u Kokovom romanu? Je li strog kritičar?
- Tko je Kokova ljubav? Kako je prikazao svoju zaljubljenost/ ljubav prema Ani, smatrate li je realnom i uobičajenom?
- Tko su Kokovi prijatelji? U kakvim su odnosima?
- Tko je zapravo Ana Moser?

KAPETAN GAĆEŠA, D. Pilkey

- Tko su Marko i Darko? Jesu li tipični pozitivci/negativci?
- Kako ste ih doživjeli? Kakvima ste ih doživjeli?
- S kim se šale i koga vuku za nos i zašto?
- Jesu li odgovorni za napad svemiraca?
- Kako su se iskupili (za sve nepodopštine)?
- Tko im pomaže spasiti svijet?
- U čemu se očituje kreativnost i domišljatost autora?

4.4 Izbor knjiga

Izbor literature ne mora biti isključivo orijentiran na problem ili potrebu koja je zajednička svim članovima. Raznolikost u izboru tekstova pruža mogućnost za dublje razumijevanje i povezivanje članova koji u grupi zadovoljavaju razne potrebe.⁴⁷ Na taj način članovi dobivaju mogućnost upoznavanja s knjigom koju inače ne bi posudili.

Na izbor naslova utječe i vrsta grupe te njen sastav. Pojedine grupe, na primjer, više naginju „mračnijim temama“, knjigama koje će biti povod raspravama budući da tematiziraju neki društveni problem, druge kriminalističkim romanima ili duhovitim sadržajima, fantastičnoj književnosti i tako dalje. Voditelji i moderatori trebali bi osjetiti ili poslušati želje članova te izabrati najzahvalniji žanr za tu grupu i predlagati naslove iz te skupine djela.

Izbor naslova ovisi, naravno, i o knjižničnom fondu. Uz suvremene vrijedne, nagrađivane i popularne naslove za djecu i mlade, mogu se „revitalizirati“ stariji kvalitetni naslovi koje školska knjižnica redovito posjeduje. Novo čitanje starog naslova donosi svježije interpretacije koje otkrivaju koliko je djelo relevantno za nove generacije.

Iz ankete provedene među članovima školskog čitateljskog kluba vidljivo je da najveći postotak učenika bira knjigu koju je već netko (najčešće vršnjak) pročitao i preporučio.

Sve više stručnjaka zagovara stajalište da je bolje da mladi čitaju sve – od stripova do trivijalnih tekstova, samo da čitaju. Još je 1937. Denys Harding istaknuo da za neiskusna čitatelja i čitanje najjednostavnijih „subliterarnih“ priča može predstavljati prvu stepenicu prema čitanju ozbiljne literature.⁴⁸

Dijete nema vlastitog iskustva za usporedbu pa ne može biti svjesno pojednostavljenja i lažnosti iskustava ponuđenih u trivijalnoj književnosti, stoga je potrebno takva djela uspoređivati s kvalitetnom književnosti kako bi se kroz iskustvo čitanja osvijetlila razlika između umjetničke i trivijalne književnosti.

⁴⁷ Usp. Bašić, Ivana. Navedeno djelo, str.57.

⁴⁸ Usp. Grosman, Meta. Navedeno djelo, str.104.

4.5 Tipovi članova čitateljskih grupa (formiranje identiteta unutar kluba)

Pojedinci su na drugom susretu Čitateljskog kluba počeli polako skicirati obrise svog klupskog identiteta, odnosno identiteta unutar kluba, otkrivati se kroz misli, zaključke, sebi i drugima otkrivenu elokvenciju.

Navest ću tri, kako sam primijetila, najizraženija ili najočitija tipa. Prvi tip predstaviti ću jednim članom Berača knjiga, tada učenikom osmog razreda. Vrlo dobar u nastavi Hrvatskoga jezika, ali dotad ne baš pričljiv na satima interpretacije književnih tekstova i lektire, na susretima se pokazao pričljivijim, jasnih stavova i raspoložen za rasprave o njemu važnim aspektima djela. Nastavnica Hrvatskoga jezika potvrdila mi je kasnije da se njegov pristup nastavi lektire promijenio te da je pronašao sigurnost i samopouzdanje u iznošenju stavova kao i produbio interpretaciju pročitanih djela, što je na kraju nastavne godine urodilo izvrsnom ocjenom iz Hrvatskoga jezika. Ovo je jedan od primjera mogućih utjecaja ovakvog načina druženja, i to na introvertiranije učenike sklone promišljanju i željne osnaživanja.

Drugi tip članova predstavljaju učenici koji su preuzeli ulogu zabavljača i koji duhovitim opaskama pokušavaju osvojiti svoje mjesto u grupnoj dinamici. Njihova su podvrsta oni kojima je duhovitost ruho u koje omataju lucidna i originalna zapažanja o djelu.

Tu su i šutljivi pojedinci koje sam nazvala „upijači“ i koji, iako se minimalno uključuju u rasprave, i te kako osjećaju i imaju stav, međutim njihov način je drugačiji. Njihovom unutarnjem radaru ništa ne promiče, od atmosfere, međusobnih odnosa, raspravljčkih zaključaka i crta karaktera članova. Oni, međutim, iako im godi druženje u kojem pronalaze istomišljenike o temama koje djelo otvara i gdje upoznaju nova gledišta i ponovno otkrivaju svoje kolege, nemaju potrebu naširoko pričati u grupi, već tu i tamo prosuti zrnice svoje mudrosti i začiniti naše druženje. Njihova su, pak, podvrsta oni koji žele progovoriti, ma koliko im to bilo teško ili neugodno i kojima je potrebno razbijati inhibicije te ih poticati i učiti glasnom izražavanju vlastitih misli i stavova. Potreba da se bude primijećen, prisutna kod sviju, kod njih je nevidljiva i stoga prisutnija.

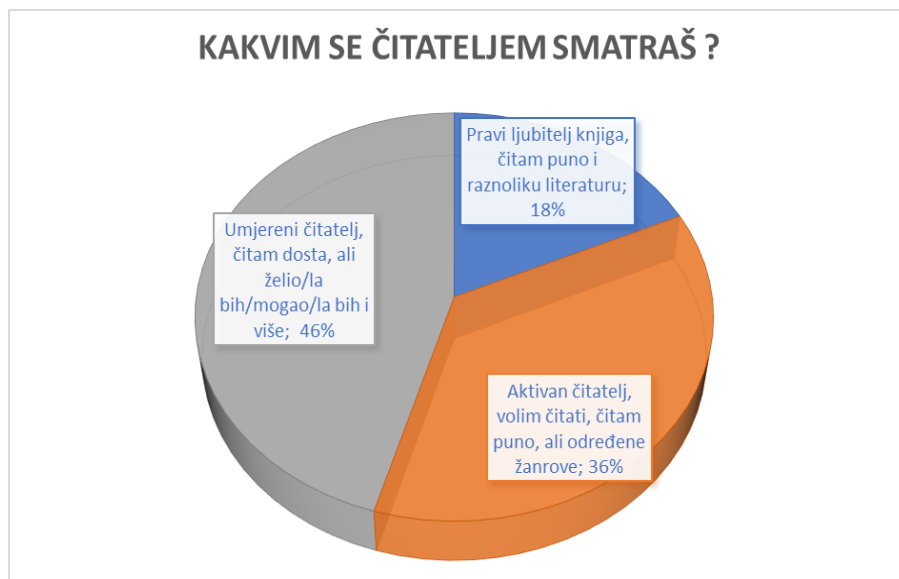
4.6 Povratna informacija članova (anketa)

Anketa za članove čitateljskih grupa u školi provedena je u svibnju 2017. godine. Sastavljena je od osam pitanja koja traže od čitača da se anonimno izjasne o čitanju i svom iskustvu sudjelovanja u radu čitateljskog kluba. Uzorak je činilo jedanaestoro učenika 5., 6. i 8. razreda (šest osmaša, *Berača knjiga* i petero *Ljudi od riječi* sastavljenih od troje petaša i dvoje šestaša).

Korištena su većinom pitanja zatvorenog tipa. U jednom pitanju tražilo se uz izbor ponuđenih odgovora i kratko obrazloženje svog izbora dok se u jednom tražilo i da se navede primjer knjige za koju čitač drži da je bila dobar izbor u čitateljskom klubu kao i objašnjenje izbora. Jedno, pak, pitanje traži da se izrazi stupanj slaganja s osam ponuđenih tvrdnji pri čemu stupanj 5 označava potpuno slaganje, a stupanj 1 potpuno neslaganje.

Mali i izolirani uzorak ispitanika rezultate ove ankete čini više ilustracijom našeg klupskog čitanja nego li znanstvenom činjenicom.

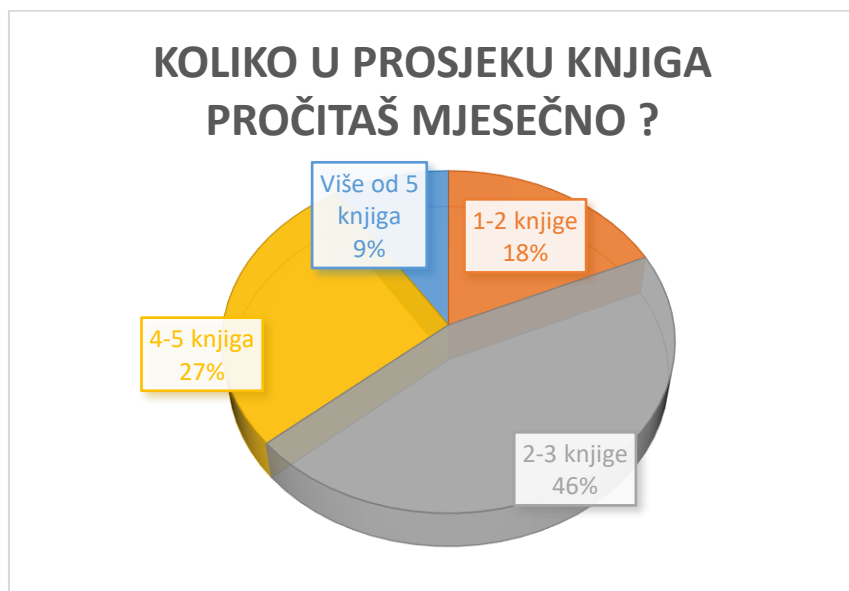
Grafikon 1.

U pitanju koje traži od ispitanika da se izjasne o tome kojem tipu čitača pripadaju pri čemu im je pomogao izbor od šest odgovora, njih 46% sebe smatra umjerenim čitateljem koji čita dosta, ali bi mogao ili želio i više. Njih 36% sebe procjenjuje aktivnim čitateljem koji čita puno, ali određene žanrove, dok 18% sebe procjenjuje pravim ljubiteljem knjiga koji čita puno i raznoliku literaturu. Učenički odgovori potvrdili su da se čitateljskom klubu pridružuju djeca koja aktivno čitaju, vole čitanje i čitaju dosta.

Što znači puno ili dosta čitati odredilo je sljedeće pitanje.

Grafikon 2.

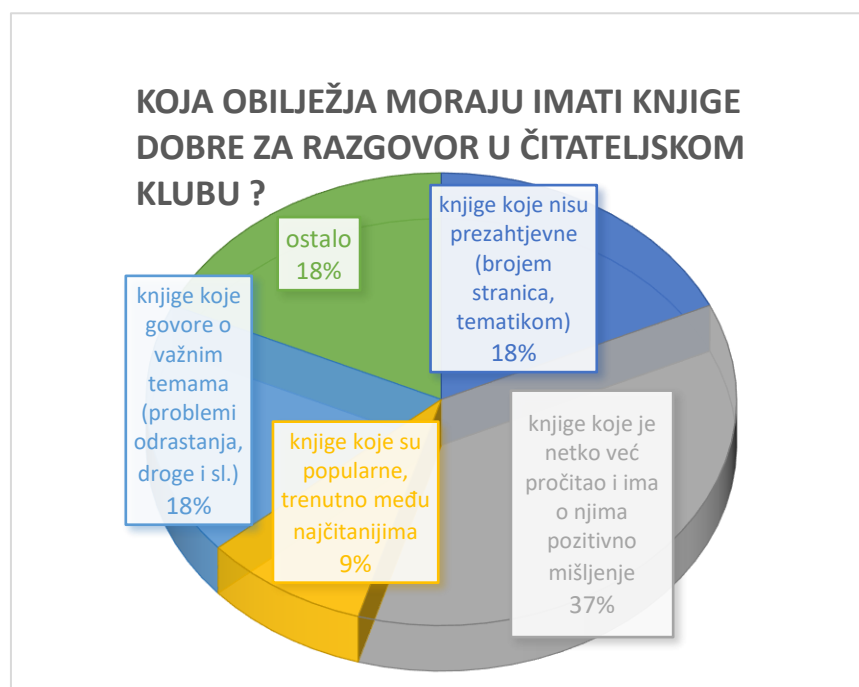
Skoro polovica članova (46%) čita 2 do 3 knjige mjesečno. Njih čak 27% čita 4 do 5 knjiga mjesečno, a 9% i više od 5 knjiga.

Grafikon 3.

Očita ljubav prema čitanju sviju članova bila je jedan od razloga njihova učlanjenja u klub, pritom je veliki postotak, njih 37%, naveo razgovor o pročitanome kao motiv svog učlanjenja. 27% članova bilo je motivirano time što će više čitati, a njih 18% odabralo je odgovor koji ističe kvalitetno provođenje slobodnog vremena kao motiv. Jedan je član (9%) sam naveo što ga je motiviralo da se pridruži Klubu: „Družiti se s ljudima i debatirati o stvarima koje svi u klubu volimo te iznositi svoje vlastito mišljenje, i čitati, naravno.“

Grafikon 4.

37% članova smatra da je bitno obilježje knjiga dobrih za obradu u klubu preporuka drugih koji su knjigu već pročitali i imaju o njoj pozitivno mišljenje. Podjednak omjer ispitanika (18%) smatra da to moraju biti knjige koje govore o važnim temama ili knjige koje nisu prezahtjevne (brojem stranica, tematikom). 9% ispitanika smatra da su popularne, trenutno najčitanije knjige najbolji izbor za čitateljski klub. Jednom se ispitaniku sviđa svaka knjiga, a jedan je kao poželjne knjige naveo one koje „imaju kriminala“.

U nastavku pitanja tražilo se da se navede primjer knjige za koju ispitanik smatra da je bila uspješan odabir na susretu čitateljskog kluba, uz kratko obrazloženje. Čak pet članova navodi *Kradljivicu knjiga* Markusa Zusaka kao uspješan odabir. Ovo su neka od njihovih obrazloženja:

„Kradljivica knjiga je veoma zanimljiva i ima puno sadržaja o kojima se može razgovarati i raspravljati.“

„Zato što govori o tome kako je teško bilo živjeti u Drugom svjetskom ratu.“

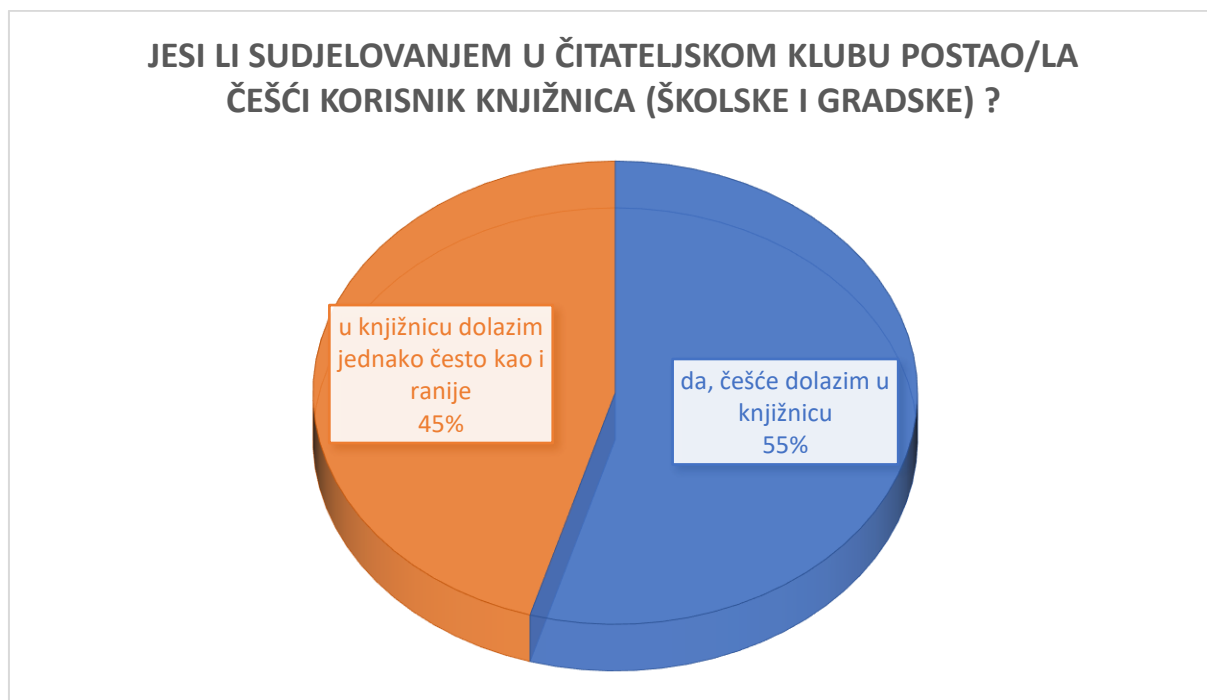
„Zato što je knjiga savršena, naučila nas je o mnogim stvarima i zbog nje mi se čitateljski klub i svidio.“

Jedan ispitanik naveo je knjigu *Mi djeca s kolodvora Zoo* Christiane F. kao dobar odabir. „Zato što govori o problemima u koje djeca i tinejdžeri mogu upasti.“

Jedan član naveo je kako smatra sve knjige koje smo čitali dobrim odabirom, „osim knjige *Kći Lotrščaka i Demona školske knjižnice* jer ne volim fantastiku, a *Kći Lotrščaka* mi je preteška za čitanje“.

Jedan je ispitanik naveo *Čarobnjaka iz Oza* L. F. Bauma zato što je „puno generacija čitalo tu knjigu i skoro se svima sviđa, uključujući i mene“, a jednom je članu čitateljskog kluba *Domaća zadaća* Ivana Kušana bila dobar odabir je mu je „zanimljiva i zabavna“.

Grafikon 5.

Članovi kluba potvrdili su da u knjižnicu dolaze češće (55%) ili jednako često kao i prije (45%).

Grafikon 6.

91% članova čitateljskih klubova smatra da je čitateljski klub u potpunosti ispunio njihova očekivanja. Navodim njihova kratka obrazloženja:

„Družili smo se i pričali o pročitanim i to je za mene odlično.“

„Čitateljski klub je ispunio moja očekivanja jer čitamo super knjige i upoznala sam novu prijateljicu.“

„Ispunio ih je i više nego sam mislila jer mi i igramo kvizove, ne pričamo samo o knjigama već i o teorijama zavjere i drugim temama koje danas najviše interesiraju mladež.“

„Ispunio je i više od mojih očekivanja, i ne samo da smo razgovarali o knjigama, već i o drugim temama i igrali igre.“

„Sviđa mi se izbor literature i način na koji ju obrađujemo.“

„Knjige koje čitamo su zanimljive, upoznala sam se bolje s nekim osobama, pročitala sam neke knjige koje vjerojatno inače ne bih...“

„Moja očekivanja su bila jako mala, ali mi se u klubu jako sviđa.“

„Ispunio je više od mojih očekivanja, zbog njega sam upoznala svoje prijatelje u drugom svjetlu, sklopila nova prijateljstva, sagledala neku knjigu iz druge perspektive i još mnogo toga.“

„Svi imamo pravo iznositi vlastito mišljenje i čitamo dobre knjige.“

„Ja sam se uključio u čitateljski klub jer jako volim pričati o nekoj zanimljivoj knjizi.“

Rezultati anketnog upitnika potvrdili su da je za većinu ispitanika Klub donio nova poznanstva i prijateljstva, naveo ih da pročitaju djela za kojima inače sami ne bi posegnuli, potaknuo na više čitanja i na aktivno sudjelovanje u sličnim aktivnostima knjižnice. U brojkama, to izgleda ovako:

- 55% učenika u potpunosti se slaže s tvrdnjom da ga čitateljski klub potiče na više čitanja; 36% slaže se djelomično, a 9% se niti slaže niti ne slaže;
- 73% ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom da čitateljski klub potiče na čitanje djela za kojima inače ne bi posegnuli;
- 45% ispitanika u potpunosti se, a 46% djelomično slaže da čitateljski klub potiče kreativnost i sposobnost izražavanja;
- 64% ispitanika čitateljski klub je donio nova poznanstva i prijateljstva. Stare prijatelje otkrio je u novom svjetlu za 46% članova, dok se njih 36% djelomično slaže s tom tvrdnjom.
- 55% članova čitateljski klub potiče na sudjelovanje u sličnim aktivnostima knjižnice.

5. Zaključak

Uspješno pokretanje čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama zadnjih petnaest godina u Hrvatskoj (prvi je osnovan 2001. u sklopu Gradske knjižnice Rijeka i zvao se Book cafe Moljac⁴⁹) te zadovoljstvo polaznika i njihova posvećenost ideji okupljanja oko pročitane knjige dokazuje postojanje potrebe za takvim oblikom druženja i pristupa literaturi. Oni predstavljaju jednim dijelom i spontani odgovor pojedinaca na školski pristup interpretaciji književnih tekstova koji je zbog brojnih objektivnih i subjektivnih razloga poslovično usmjeren na usvajanje književnopovijesnih i književnoteorijskih pojmova i činjenica, često pritom zanemarujući čitatelja i njegov doživljaj i interakciju s tekstem.

Upravo je taj osobni doživljaj književnoga djela, kao i usmjerenost na čitatelja polazište i temelj uspješne nastave razvoja čitalačke sposobnosti. Ta sposobnost raste s brojem pročitanih knjiga koje se čitaju voljno i s užitkom. Međutim, čitatelja kojeg se nije ohrabrivalo da vjeruje svom literarnom doživljaju, čitanje često ispunjava neugodom i nesigurnošću što dovodi do djelomičnog ili potpunog odustajanja od čitanja književnih djela.

Čitanje beletristike svojevrsan je hobi onima koji sami istražuju knjižnične police, online recenzije i preporuke te dolaze do željenih naslova. Čitanje je stoga aktivnost koja je privlačna i određenoj skupini djece i mladih. Škola je mjesto koje treba osigurati standard i u pogledu literarnog čitanja neelektivnih naslova, pogotovo u svjetlu zaključaka studija o povezanosti čitanja književnih djela i školskog uspjeha te ohrabriti i ostale učenike da posegnu za knjigom kao ugodnim iskustvom. Školska knjižnica pritom igra važnu ulogu u nabavi knjiga koje će učenicima omogućiti slobodno i voljno čitanje.

Kao školski projekt ili izvannastavna aktivnost školski čitateljski klubovi podržavaju i ohrabruju mlade čitatelje, osiguravaju vrijeme i prostor onim čitateljima koji o pročitanoj žele progovoriti, okupiti se i družiti, otkriti impresije, formirati stavove, usmeno se izraziti, i to u neopterećenoj, sigurnoj, opuštenoj, ali poticajnoj atmosferi.

Iako doživljeni kao alternativa lektirnome čitanju, čitateljski klubovi mogu poslužiti kao postaja okrijepe učenicima čitačima i punjač za nova čitanja i nov pristup lektirnim naslovima.

⁴⁹ Bašić, Ivana. Navedeno djelo, str.14.

Literatura

1. Bašić, Ivana. *O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse*. Zagreb : Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014.
2. Clark, Christina; Rumbold, Kate. *Reading for pleasure: a research overview*. National Literacy Trust, 2006. [pdf] Dostupno na:
<http://www.literacytrust.org.uk/research/Reading%20for%20pleasure.pdf>
3. Grosman, Meta. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb : Algoritam, 2010.
4. *Hrvatski nacionalni obrazovni standard*, Zagreb : Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006. Dostupno na:
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&id=5867:nastavni-plan-i-program-za-osnovnu-kolu-hnos-i-ostali-programi-&Itemid=631 14.9.17.
5. *IFLA-ine smjernice za školske knjižnice*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2016.
6. Plevnik, Danko. *Tolle lege: za slobodu čitanja*. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2012.
7. *Poučavanje čitanja u Europi: konteksti, politike i prakse*. Bruxelles : Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu (EACEA P9 Eurydice), 2011. Dostupno na:
<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice> (14.9.17.)
8. *Prijedlog Nacionalne strategije poticanja čitanja (2015.-2020.)*, prijedlog je izradila Radna skupina pri Ministarstvu kulture, 2015. URL: [http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/JAVNA%20RASPRAVA/M%20%C5%A0%20%20PRIJEDLOG%20NSP%C4%8C%20-%20prije%20slanja%20na%20javnu%20raspravu%20-%20kopija%2022%204%202015%20%20\(2\).pdf](http://www.min-kulture.hr/userdocsimages/JAVNA%20RASPRAVA/M%20%C5%A0%20%20PRIJEDLOG%20NSP%C4%8C%20-%20prije%20slanja%20na%20javnu%20raspravu%20-%20kopija%2022%204%202015%20%20(2).pdf) (13.9.17.)
9. Sabovljević, Sandra. *Zrnčić: Anakroni popisi lektire udaljavaju učenike od čitanja*, 18.01.2016. URL: <http://www.novolist.hr/Kultura/Knjizevnost/Zrncic-Anakroni-popisi-lektire-udaljavaju-ucenike-od-citanja> (10.9.17.)
10. Stropnik, Alka. *Knjižnica za nove generacije*. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.
11. Tibljaš, Verena. *Čitateljski klub: upute za početnike*, 19.07. 2013. URL:
<http://gkr.hr/Magazin/Teme/Citateljski-klub-upute-za-pocetnike> (10.9.17.)

12. The COE Lecture Series Presents: Stephen Krashen. *The power of reading*. The University of Georgia College of Education, 2012. URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=DSW7gmvDLag> (10.9.17.)
13. Visinko, Karol. *Čitanje: poučavanje i učenje*. Zagreb : Školska knjiga, 2014.
14. Zimmermann, Susan; Hutchins, Chryse. *7 ključeva čitanja s razumijevanjem: kako pomoći djeci da čitaju i razumiju pročitano!* Buševac : Ostvarenje, 2009.

Izvori:

1. Morea Banićević. *Demon školske knjižnice*. Zagreb : Algoritam, 2015.
2. Lyman Frank Baum. *Čarobnjak iz Oza*. Zagreb : Mladost, 1978.
3. Deborah Ellis. *Djevojčica iz Afganistana*. Zagreb : Znanje, 2015.
4. Zlatko Krilić. *Čudnovata istina*. Zagreb : Mladost, 1981.
5. Ivan Kušan. *Domaća zadaća*. Zagreb : Mladost, 1978.
6. Ivan Kušan. *Ljubav ili smrt*. Zagreb : Mladost, 1991.
7. Dav Pilkey. *Kapetan Gaćeša i najezda nevjerojatno zločestih teta kuha iz svemira (popraćena kasnijim napadom podjednako opakih kantinskih zombija bezveznjaka)*. Zagreb : Mozaik knjiga, 2016.
8. Markus Zusak. *Kradljivica knjiga*. Zagreb : Profil International, 2008.

Mrežni izvori

9. <http://balanscentar.blogspot.hr>
10. <http://www.enciklopedija.hr/>
11. <http://gkr.hr/Magazin>
12. <http://hjp.znanje.hr/>

Prilog

ANKETNA PITANJA za članove kluba

(Zaokruži jedan od ponuđenih odgovora.)

1. Razred: a) 5. b) 6. c) 7. d) 8.

2. Kakvim se čitateljem smatraš?

- a) pravi ljubitelj knjiga, čitam puno i raznoliku literaturu
- b) aktivan čitatelj, volim čitati, čitam puno, ali određene žanrove
- c) umjereni čitatelj, čitam dosta, ali želio bih/mogao bih i više
- d) čitam malo, zbog nedostatka vremena ili iz drugih razloga
- e) čitam samo lektiru
- f) slab čitatelj, čitam rijetko i neredovito

3. Koliko u prosjeku knjiga pročitaš mjesečno?

- a) 1-2 knjige
- b) 2-3 knjige
- c) 4-5 knjiga
- e) više od 5 knjiga

4. Zašto si se učlanio/la u čitateljski klub, koji je bio tvoj motiv?

- a) više čitati
 - b) razgovarati o pročitanim
 - c) provoditi slobodno vrijeme na kvalitetniji način
 - d) družiti se i upoznati vršnjake na nov način
 - e) ostalo: _____
-
-
-

5. Je li čitateljski klub ispunio tvoja očekivanja? Možeš li ukratko obrazložiti svoj odgovor?

- a) u potpunosti je ispunio moja očekivanja
- b) ispunio je većinu mojih očekivanja
- c) djelomično je ispunio moja očekivanja
- d) nije ispunio većinu mojih očekivanja
- e) nije nimalo ispunio moja očekivanja

Kratko obrazloženje: _____

6. Koja obilježja moraju imati knjige dobre za razgovor u čitateljskom klubu? Možeš li navesti primjer knjige koja je po tebi bila uspješan odabir na susretu čitateljskog kluba uz kratko obrazloženje?

- a) knjige koje nisu prezahtjevne (brojem stranica, tematikom)
- b) knjige poznatih autora
- c) knjige koje je netko već pročitao i ima o njima pozitivno mišljenje
- d) knjige koje su popularne, trenutno među najčitanijima
- e) knjige koje govore o važnim temama (problemi odrastanja, vršnjačko nasilje, zlouporaba droge i sl.)
- f) ostalo: _____

Primjer knjige koju smatram dobrim odabirom je _____ zato što _____

7. Jesi li sudjelovanjem u čitateljskom klubu postao/la češći korisnik knjižnica (školske i gradske)?

- a) da, češće dolazim u knjižnicu
- b) u knjižnicu dolazim jednako često kao i ranije
- c) u knjižnicu dolazim rjeđe nego ranije

8. Stupnjem slaganja odredite u kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama

- 1 u potpunosti se ne slažem
- 2 djelomično se ne slažem
- 3 niti se slažem, niti se ne slažem
- 4 djelomično se slažem
- 5 u potpunosti se slažem

čitateljski klub potiče me da više čitam	1	2	3	4	5
čitateljski klub potiče me da češće dolazim u knjižnicu	1	2	3	4	5
čitateljski klub potiče me da čitam djela za kojima inače ne bih posegnuo/la	1	2	3	4	5
čitateljski klub potiče moju kreativnost i sposobnost izražavanja	1	2	3	4	5
čitateljski klub donio mi je nova poznanstva i prijateljstva	1	2	3	4	5
čitateljski klub otkrio mi je moje prijatelje u novom svjetlu	1	2	3	4	5
čitateljski klub potiče me na sudjelovanje u sličnim aktivnostima knjižnice	1	2	3	4	5
čitateljski klub ne obogaćuje moj život ni na kakav poseban način	1	2	3	4	5